

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΤΙΤΛΟΣ:

**ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΩΝ
ΗΠΑ. ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΑΠΟ ΤΟ 1989
ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ.**

Του

ΤΖΙΜΟΠΟΥΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ,
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

ΜΑΪΟΣ, 2021

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΙΤΛΟΣ:
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ
ΤΩΝ ΗΠΑ. ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΑΠΟ
ΤΟ 1989 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ.**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς
Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο
Νεάπολις**

ΤΖΙΜΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΜΑΪΟΣ, 2021

© Τζιμόπουλος Γεώργιος, 2021

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Τζιμόπουλος Γεώργιος, 2021

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει
απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του
Πανεπιστημίου.

"ΣΕΛΙΔΑ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ" ("VALIDATION PAGE")

Ονοματεπώνυμο φοιτητή:

ΤΖΙΜΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής:

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΩΝ ΗΠΑ. ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΑΠΟ ΤΟ 1989 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

Η παρούσα Μεταπτυχιακή

*Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για απόκτηση εξ αποστάσεως
μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις .....*

[ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής."

Εξεταστική Επιτροπή (Examination Committee):

Πρώτος Επιβλέπων Πανεπιστήμιο Νεάπολις:

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, καθηγητής

Άλλα μέλη Επιτροπής:

Παντελής Σκλιάς, Πρύτανης του Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφου

Ευστάθιος Φακιολάς, Επίκουρος Καθηγητής

Ἡ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Τζιμόπουλος Γεώργιος γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΩΝ ΗΠΑ. ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΑΠΟ ΤΟ 1989 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο Δηλών

Τζιμόπουλος Γεώργιος

Μέσα από τα βάθη της καρδιάς μου θα
ήθελα να αφιερώσω την διπλωματική μου
εργασία στην οικογένεια μου.

Ευχαριστίες

Μετά τιμής και με απεριόριστο σεβασμό θα ήθελα να ευχαριστήσω σε αυτήν μου την προσπάθεια τον καθηγητή μου Παπασωτηρίου Χαράλαμπο για την αμέριστη βοήθειά του, καθώς επίσης και τους γονείς μου που στάθηκαν δίπλα μου με υπομονή και καλοσύνη.

Η εκπόνηση ενός συγγραφικού έργου είναι αναμφίβολα δύσκολη και η συμπαράσταση των ανωτέρω θεωρείται το λιγότερο απαραίτητη. Η ακαδημαϊκή μου πορεία και η επιτυχία αυτής οφείλεται στην οικογένειά μου.

Πίνακας περιεχομένων

Ευχαριστίες	8
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	11
ABSTRACT	12
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
1 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	17
Μεθοδολογία.....	17
2 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ.....	19
Πολιτική ασφαλείας των ΗΠΑ τη δεκαετία 1990- 2000	19
2.1. Η έννοια της ασφάλειας ενός κράτους.....	19
2.2. Ο ορισμός της στρατηγικής.....	20
2.3 Ο ρόλος του NATO μετά το τέλος του διπολισμού	21
2.4. Οι δράσεις των σπουδαιότερων διεθνών οργανισμών	21
2.5. Η επιρροή της παγκοσμιοποίησης- Διεθνές Σύστημα.....	24
2.6. Οι ιδεαλιστικές επιρροές που επικράτησαν	25
2.7. Προεδρία Clinton - Ανθρωπιστικές επεμβάσεις των ΗΠΑ.....	26
2.7.1 Το παράδειγμα της Σομαλίας	26
2.7.2 Το παράδειγμα της Αϊτής.....	28
2.7.3 Το παράδειγμα της Βοσνίας.....	29
2.7.4 Το παράδειγμα του Κοσόβου.....	29
3 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ.....	32
Στρατηγική και κίνδυνοι του 21 ^{ου} αιώνα (2000-2010).....	32
3.1. Η διεθνοποίηση κατά της τρομοκρατίας.....	32
3.2. Τρομοκρατικό χτύπημα 11 ^{ης} Σεπτεμβρίου	33
3.3. Εξωτερική Πολιτική.....	35
3.4. Η κυριαρχία του Bush.....	36
3.5. Ο ρόλος των διεθνών θεσμών στη «νέα απειλή»	38
3.6. Ο πόλεμος του Αφγανιστάν	38

3.7. Ο πόλεμος του Ιράκ	40
3.8. Διεξαγωγή νόμων στα πλαίσια της εξωτερικής πολιτικής.....	41
3.9. Η διακυβέρνηση από τον Barack Obama.....	42
4 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	44
Το πολιτικό γίνεσθαι των ΗΠΑ την τελευταία δεκαετία	44
4.1.Αραβική Άνοιξη.....	44
4.2. Ο δρόμος για ένα πολυπολικό σύστημα.....	46
4.3. Η άνοδος της Ρωσίας	47
4.4. Η άνοδος της Κίνας.....	48
4.5. Η Αμερική υπό την ηγεσία Trump.....	50
4.6. Συνεργασία Κίνας – Ρωσίας για την ασφάλεια και άμυνα	52
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	56

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εδώ και πολλά χρόνια οι άνθρωποι προσπαθούν να κατανοήσουν την παγκόσμια πολιτική ειδικά από όταν η Διεθνής Πολιτική αποτέλεσε έναν διαφορετικό επιστημονικό κλάδο. Όμως πίσω από κάθε κρίσιμη στρατηγική ή πολιτική απόφαση κρύβεται μια θεωρία. Για παράδειγμα, για τους ρεαλιστές οι κύριοι δρώντες της παγκόσμιας σκηνής είναι τα ίδια τα κράτη. Άρα οι διεθνείς οργανισμοί πρέπει να λειτουργούν υπό το πρίσμα των διακρατικών σχέσεων (Baylis et al., 2013, p.193).

Για την επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων η περίοδος του Ψυχρού Πολέμου χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη εντατική και ποιοτική παραγωγή σκέψης σε θέματα ανταγωνισμού, ασφάλειας, άμυνας καθώς και σε θέματα όπλων ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις. Στην μεταψυχροπολεμική εποχή η αποτροπή των όπλων παρέμεινε στο προσκήνιο, όπως και ο περιορισμός τους. Η Αμερική βρέθηκε να είναι η πρώτη στην κατατακτήρια γραμμή δυνάμεων έχοντας τεράστια οικονομική και τεχνολογική ισχύ. Έγινε καθοδηγήτρια της παγκοσμιοποίησης και έριξε τα θεμέλια για μια διεθνοποιημένη οικονομία. Έπρεπε να αντιμετωπίσει τους κινδύνους που ελλόχευαν με μια νέα μορφή πολέμου, όπως ήταν η τρομοκρατία.

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να παρατεθεί μια γενική επισκόπηση αναφορικά με την πολιτική που ακολούθησαν οι ΗΠΑ τις τελευταίες τρεις δεκαετίες προκειμένου να διασφαλίσουν την ασφάλειά τους και παράλληλα να διατηρήσουν το status quo. Από την άλλη, ερχόμενοι στα πιο πρόσφατα δεδομένα είναι πολύ ενδιαφέρον να δούμε πως η χώρα αυτή θα αντιδράσει σε μια ανερχόμενη δύναμη που διακυβεύει την μονοκρατορία της.

Λέξεις κλειδιά: ΗΠΑ- στρατηγική- ασφάλεια- τρομοκρατία- διεθνείς σχέσεις-πόλεμοι- πολιτική- δυνάμεις

ABSTRACT

For many years people have been trying to understand world politics especially since International Politics has been a different discipline. But behind every critical strategic or political decision lies a theory. For example, for realists, the main actors on the world stage are the countries themselves. So international organizations must operate in the light of transnational relations (Baylis et al. 2013, p.193).

For the science of International Relations, the Cold War period is characterized by a great intensive and intensive production of thinking on issues of competition, security, defense as well as on issues between the two superpowers. In the post-Cold War era, the prevention of weapons remained at the forefront, as was their containment. America was found to be the first in the ranks of the forces with enormous economic and technological power. He became the leader of globalization and laid the foundations for an internationalized economy. He had to face the dangers of a new form of war, such as terrorism.

The purpose of this work is to provide an overview of the policy pursued by the United States over the past three decades in order to ensure its security while maintaining the status quo. On the other hand, coming to the latest data, it is very interesting to see how this country will react to an emerging power that threatens its monarchy.

Keywords: USA - strategy - security - terrorism - international relations - wars - politics - forces

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 1989 αποτελεί ένα έτος «τομή» για την μελέτη των ιστορικών στρατηγικών θεμάτων, αφού υφίσταται η εκ των έσω κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης. Επήλθε, δηλαδή, η λήξη του Ψυχρού πόλεμου, τερματίζοντας ένα καλά εδραιωμένο έως τότε διπολικό διεθνές σύστημα, στη θέση του είναι έτοιμη να αναγεννηθεί ή να αναδειχτεί μια νέα υπερδύναμη. Για την επιστήμη των διεθνών σχέσεων, η περίοδος αυτή διακατέχεται από έντονη ποιοτική παραγωγή σκέψης, ιδίως στα θέματα που αφορούν τον ανταγωνισμό, την άμυνα και την ασφάλεια του «νέου» κόσμου (Κουσκουβέλης, 2000,p.52). Σταδιακά αναγεννιούνται δύο νέοι κόσμοι. Ο ένας είναι ο ανεπτυγμένος, αφού τα πρώην κομμουνιστικά κράτη αποείδαν με την ασφάλεια και την ειρήνη, εξασφάλισαν το δημοκρατικό πολίτευμα και αντιλήφθηκαν την έννοια της κοινωνικής και συλλογικής ευημερίας. Όσοι, λοιπόν βρέθηκαν στην θέση αυτή, γεύτηκαν τα πλεονεκτήματα της παγκοσμιοποίησης. Στον αντίποδα, μεγάλα τμήματα της υψηλίου γνώρισαν αιματηρές συγκρούσεις, κάνοντας την εσωτερική αστάθεια να ριζώσει. Τα αποσχιστικά κινήματα είχαν φουντώσει και οι εμφύλιοι ήταν πλέον αμέτρητοι. Γενικότερα, όμως, η διάσπαση των κρατών και ο πολυκερματισμός τους, βοήθησαν τις ΗΠΑ να εξουσιάσουν με ευκολία έναντι αυτών των μικρών πολιτικών πλέον οντοτήτων (Mearsheimer, 2014,p.112).

Πιο συγκεκριμένα, η αρχή της μεταψυχροπολεμικής περιόδου χαρακτηρίζεται από διάχυτη αισιοδοξία και ιδεαλισμό. Η θέση αυτή δικαιολογείται ως προς το ότι η ιδέα μιας νέας παγκόσμιας τάξης, στερείται επίσημου ορισμού, εκφράζοντας έτσι αβίαστα φιλελεύθερες προσδοκίες. Υπήρξε ένα καίριο άλμα όπου από την αντιπαλότητα και την κούρσα των πυρηνικών εξοπλιστικών προγραμμάτων, η μεταψυχροπολεμική παγκόσμια τάξη μεταπήδησε στην ειρηνική διευθέτηση των διαφορών και στη μείωση των ραδιολογικών οπλοστασίων, στο βωμό της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών (Heywood, 2013,p.87).

Αξιοσημείωτη πολιτική αλλαγή υπέστη η Ευρώπη με την κατάρρευση του κομμουνισμού στην ανατολική Γερμανία και η ενοποίησή της με την δυτική. Η ανατολική Γερμανία, η οποία υπέφερε από σοβαρά οικονομικά προβλήματα, υπό την ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης, ήταν πλέον ελεύθερη (Burns, 2006,p.947). Οι ΗΠΑ το 1990, στάθηκαν στο πλευρό της Γερμανίας, αφού είχαν πολλαπλά τόσο οικονομικά συμφέροντα όσο και γεωστρατηγικά, κυρίως για την προάσπιση της ασφάλειάς τους,

από την πλευρά της Ευρώπης (Fritsch-Bournazel, 1992). Επίσης, την δεκαετία του 90 παρουσιάζεται στην Ευρώπη μια νέα δυναμική οικονομική ενοποίηση (ΕΟΚ) αλλά και συσπείρωση ανατολικών και κεντρικών κρατών στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο (ΝΑΤΟ) με σκοπό να ενδυναμώσουν την ασφάλειά τους (Παπασωτηρίου, 2018,σ.490).

Ωστόσο, μαζί με τη νέα σύσταση του διεθνούς πολιτικού προσκηνίου, αλλάζει από το 1990 και η ταυτότητα των πολέμων, αφού επί το πλείστον είναι μη διακριτή. Στους νέους πολέμους όπως χαρακτηρίζονται, που έλαβαν χώρα, το κύριο ζήτημα είναι η συλλογική ταυτότητα και η χρήση ένοπλης βίας είναι εξαιρετικά πιο περιορισμένη (Ηρακλείδης, 2015,σ.165).

Σαν δεύτερη χρονική περίοδο μελέτης θα ορίζαμε το 2001 έως το 2011. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η 11η Σεπτεμβρίου 2001, εγκαθιδρύει μια νέα εποχή που χαρακτηρίζεται από τη διεθνοποίηση της τρομοκρατίας. Ο χρόνος για την μάχη κατά της τρομοκρατίας υπό την αιγίδα του George Bush για την προάσπιση της συλλογικής ασφάλειας, μόλις είχε ξεκινήσει (Shanker, 2005). Ασκήθηκε πίεση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, αποτελώντας το μείζον ζήτημα της παγκόσμιας ισορροπίας, της διακρατικής ασφάλειας και της διεθνούς ιστορίας γενικότερα. Το σκηνικό αυτό, όπως ήταν αναμενόμενο, επέφερε νέα δεδομένα στην υπόσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Morgan, 2009, p.19-21). Ο τρομοκρατικός διεθνισμός είχε λάβει τεράστιες διαστάσεις και ως προς τις ΗΠΑ κατέστησε σαφές πως πρέπει να εξασφαλιστεί μια εξωτερική αντίδραση. Και είναι καλό, στο σημείο αυτό, να διασαφηνιστεί πως προηγουμένως, δηλαδή στα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου, οποιαδήποτε δράση κι αν συνέβαινε από την αμερικανική πλευρά στον τομέα αυτό, θα υπήρχε μια αναμενόμενη αντίδραση εκ μέρους των Σοβιετικών. Έτσι, οι υπεύθυνοι για την χάραξη της αμερικανικής πολιτικής συμβιβάστηκαν μόνο στο να υποδεικνύουν συμβολικές τιμωρίες. Αργότερα όμως, για να αντιμετωπίσει τη μάστιγα της τρομοκρατικής δράσεως, δημιούργησε συμμάχους. Εξάλλου, θα έλεγε κανείς πως είναι παράδοξο ή ουτοπικό να «στηθεί» μια αμερικανική αυτοκρατορία και να εδραιωθεί χωρίς συμμάχους. Για αυτό, λοιπόν, καθόλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 οι ΗΠΑ επιχείρησαν να «επικοινωνούν» με τον Σαντάμ Χουσεΐν κυρίως μέσω των θεσμικών δομών της διεθνούς κοινότητας. Η αναφορά αυτή σηματοδοτεί τον ΟΗΕ, όπου στον μέγιστο βαθμό αποτελεί παραπαίδι των Ηνωμένων Πολιτειών, με τη δράση του να είναι συμπληρωματική της αμερικανικής ισχύος, καθώς με τον χάρτη του και τα έξι βασικά του όργανα, όπως το Συμβούλιο Ασφαλείας, την Γενική Συνέλευση, κ.α., να συνδράμει δυναμικά ώστε να διατηρηθεί η διεθνής ειρήνη (Ferguson, 2004). Οι ΗΠΑ

αδυνατούν να επέμβουν σε κάθε μέρος του κόσμου και να παρέχουν ανθρωπιστική βοήθεια αυτήν την περίοδο (Παπασωτηρίου, 2018, σ.520) . Η εκτεταμένη δράση του ΟΗΕ οφείλεται στο στρατηγικό πλαίσιο των συγκρούσεων της εποχής, όπως η διάδοση της τρομοκρατίας. Άρα, η εποπτεία της τήρησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η παροχή της ασφάλειας και ο στόχος του αφοπλισμού κρίθηκαν απαραίτητα (Ηνωμένα Έθνη, 2021).

Ακόμη κι αν συνεχίζουν οι ΗΠΑ να είναι η μεγαλύτερη παγκόσμια δύναμη, παρόλα αυτά την τελευταία δεκαετία, όπου θα αποτελέσει και την τρίτη χρονική περίοδο μελέτης, υφίσταται συνεχής αμφισβήτηση τόσο ως προς την πολιτική ισχύ της, όσο και ως προς την στρατιωτική. Η αμφισβήτηση αυτή προέρχεται από τις «εκβολές» των δύο αναδύομενων χωρών Ρωσίας-Κίνας, με την διαρκή συγκρουσιακή πολιτική των ΗΠΑ με την Μόσχα, αυτομάτως να μαγνητίζει την δεύτερη με την Κίνα. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η Ρωσία-Κίνα, έχουν επεκταθεί στις μεταξύ τους σχέσεις τόσο σε οικονομικό επίπεδο, όσο και σε στρατιωτικό, ιδιαίτερα από το 2011 και έπειτα, όπου και αρχίζει να κάμπτεται η θέση της αμερικανικής αυτοκρατορίας, με την επικείμενη ανέλιξη στη κορυφή των δύο νέων δυνάμεων. Η Σινορωσική συνεργασία κατέχει και πολλούς περιορισμούς, μην αφήνοντας να ξεχαστεί η γενικότερη καχυποψία.

Ο τομέας που έχει «καλλιεργηθεί» εκτεταμένα μεταξύ τους είναι η ασφάλεια, αφού τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί πολύ οι δεσμοί αυτοί. Μεγάλο ρόλο κατέχει και η άποψη των πολιτών, για παράδειγμα οι Ρώσοι έχουν μια πιο θετική εικόνα και άποψη για την Κίνα, παρά για τις ΗΠΑ (Chausovsky, 2019,p.112). Η Κίνα, η οποία έχει αγγίξει μια υπέρτατη ανοδική τροχιά, προσπαθεί να ανέλθει διακριτικά χωρίς να το αντιληφθεί άμεσα η Ρωσία, ώστε να μην νιώθει ότι απειλείται. Επίσης, ακόμη κι αν «βροντοφωνάζει» η σινική πρωτεύουσα πως δεν θα κυριαρχήσει με την άνοδό της στην Μόσχα, οι στρατηγιστές δηλώνουν ιδιαίτερα επιφυλακτικοί για τις προθέσεις ενός κράτους που βρίσκεται σε κυρίαρχη θέση και δεν πρέπει να λησμονείται το γεγονός πως ουκ ολίγες φορές η Κίνα έχει εμπλακεί για την ασφάλεια ορισμένων περιοχών που είχαν ιδιαίτερη σημασία για την Ρωσία (Chausovsky, 2019). Παράλληλα και οι ΗΠΑ έχουν στηρίξει ασιατικές δυνάμεις που συγκρούονται με την Κίνα (Παπασωτηρίου, 2013,σ.247). Και ενώ, το διεθνές προσκήνιο έχει «θολώσει», η Αμερική δηλώνει ανήσυχη για τις προθέσεις και την αύξηση της ισχύος των δύο χωρών, με το βάρος να τείνει προς το Πεκίνο. Εδώ αποτυπώνεται το ερώτημα του Θουκυδίδη, δηλαδή, αν μπορεί να αποφευχθεί ο πόλεμος όταν υπάρχει αυξανόμενη

ισχύς από την μία μεριά, απειλώντας την άλλη (Alison, 2017). Εκτός από την νέα αναμέτρηση ισχύος που προέκυψε, είναι σημαντικό πως από το 2011 έφτασε στη Συρία η «Αραβική Άνοιξη», όπου αν και οδήγησε σε εμφύλιο πόλεμο, στη συνέχεια επέφερε μια περιφερειακή αναμέτρηση που πολύ πιθανόν να στοίχισε το κύρος των ΗΠΑ λόγω των στρατηγικών αποφάσεων του τότε προέδρου Barack Obama (Παπασωτηρίου, 2018, σ.616).

Εν κατακλείδι, στην παρούσα εργασία θα μελετηθεί σφαιρικά η στρατηγική που ακολούθησαν οι ΗΠΑ από το 1989 και έπειτα. Γι' αυτό, λοιπόν, κρίνεται απαραίτητο να αναφερθεί πως η στρατηγική ως εννοιολογική υπόσταση σχετίζεται με τις συγκρούσεις και τις διαφορές των αντιμαχόμενων πεδίων. Και για να αναπτυχθεί η στρατηγική πρέπει να υπάρχει πράγματι ένας αντίπαλος (Παπασωτηρίου, 2004,σ.18) . Πιο συγκεκριμένα, ποια πολιτική γραμμή ακολούθησαν για να υπερασπιστούν τα συμφέροντα και να εξασφαλίσουν την ασφάλειά τους, όταν τα δεδομένα και οι εχθροί ανά περιόδους άλλαζαν; Η στρατιωτική ισχύς έπαψε το πρώτο διάστημα να έχει τόση σημασία όσο η οικονομία. Πως το διαχειρίστηκαν; Έπειτα όταν φτάνουμε στο ιστορικό πλήγμα, όπου χτυπήθηκε η «καρδιά» της Νέας Υόρκης και η τρομοκρατία έφτασε και επισήμως στη Δύση, θα δούμε με ποιους τρόπους προσπάθησε να αντικρούσει την επίθεση αυτή. Πώς έπραξε τα επόμενα χρόνια για να καταπολεμήσει την τρομοκρατία; Και όταν πλέον χρονικά πλησιάζουμε την τελευταία δεκαετία, πως αντιδρούν στην άνοδο της Κίνας αλλά και στην ανέλιξη άλλων χωρών; Με ποιους τρόπους προσπαθεί κάθε φορά να εξασφαλίσει την ασφάλειά της ανάλογα τους κινδύνους που αντιμετωπίζει; Όλα αυτά τα ερωτήματα αποτελούν τον βασικό κορμό της εργασίας και θα μελετώνται πάντοτε συγκριτικά και παράλληλα με τις υπόλοιπες δυνάμεις της διεθνούς σκακιέρας.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Μεθοδολογία

Η εργασία ακολουθεί για την έρευνά της την μέθοδο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης πραγματοποιώντας ανάλυση σύγχρονων γεγονότων από εμπειριστατωμένες πηγές. Ακολουθεί πιστά τις χρονολογικές περιόδους και προσπαθεί μέσα από άρθρα και πηγές να συλλέξει επαρκή στοιχεία που θα βοηθήσουν να εξαχθεί κάποιο συμπέρασμα αναφορικά με το θέμα.

Γενικότερα, η μελέτη ενός προβλήματος μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης είναι εξαιρετικά σημαντική για την ποιότητα της ερευνητικής διαδικασίας. Γιατί στο στάδιο αυτό ο ερευνητής επιδιώκει να ενημερωθεί για όλες τις πτυχές του θέματος. Η σπουδαιότητα της ανασκόπησης έγκειται με βάση τη θεμελιώδη θέση ότι όσα πιο πολλά γνωρίζει κανείς για το θέμα του τόσο πιο λειτουργικά και αποτελεσματικά το προσεγγίζει. Οι στόχοι της βιβλιογραφικής έρευνας είναι να α) να βοηθήσει στον περιορισμό και τον καθορισμό του προβλήματος, β) να πληροφορήσει για σημαντικές μεταβλητές που σχετίζονται με το θέμα, γ) να πληροφορήσει για το πώς άλλοι ερευνητές εργάστηκαν σε παρόμοια προβλήματα, δ) να πληροφορήσει για μεθόδους και στατιστικές τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν σε παραπλήσιες έρευνες, ε) να πληροφορήσει για περιοχές που έχουν διερευνηθεί πλήρως, στ') να βοηθήσει τον ερευνητή στην καλύτερη αξιολόγηση της δικής του προσπάθειας, συγκρίνοντάς την με άλλες έρευνες (Παπαναστασίου, 2016,σ.15).

Πιο συγκεκριμένα, το κριτήριο έρευνας αποτελεί η συλλογή πληροφοριών των ΗΠΑ για τη διεθνή κοινότητα με έμφαση στους κλάδους της οικονομίας, της πολιτικής, της ιστορίας, της ενέργειας, της τεχνολογίας και της διπλωματίας. Όλες οι βιβλιογραφικές αναφορές τοποθετήθηκαν σε έμμεση συσχέτιση με τον πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας. Σημειώνεται, πως λόγω του χαρακτήρα των ΗΠΑ ως μια από τις κύριες δυνάμεις επιρροής στη διεθνή διαμόρφωση γεωστρατηγικών, η έρευνα βασίστηκε τόσο σε υπάρχουσες καταγραφές και ιστορικούς αναλυτές όσο και σε σύγκριση ετήσιων αναφορών ασφάλειας των ανταγωνιζόμενων με τις ΗΠΑ κρατών, αναφορών εθνικών οργάνων των ΗΠΑ και διεθνών οργανισμών.

Η ποιοτική ανάλυση που προηγήθηκε ενίσχυσε την τεκμηρίωση των συμπερασμάτων αναφορικά με το θέμα μας. Δεν διατυπώθηκαν υποθέσεις, όπως θα συνέβαινε στην ποσοτική έρευνα αλλά συλλέχθηκαν ποιοτικά βιβλιογραφικά δεδομένα.

Όσον αφορά την εξαγωγή συμπερασμάτων στην ποιοτική έρευνα είναι συνεχής, άρα ανά κεφάλαιο ανάλογα με το θέμα ανάπτυξης που αναπτύχθηκε κάθε φορά, θα παραχθούν και τα ανάλογα συμπεράσματα. Θα αναδύονται κατά το μάλλον ή ήττον μέσα από τα διάφορα στάδια διεξαγωγής της έρευνας. Είναι εύλογο να αναφερθεί πως όλα τα συμπεράσματα θα παρέχουν εγκυρότητα μέσω του τρόπου ελέγχου της τριγωνοποίησης. Άρα κάθε στοιχείο που καταγράφηκε στο τέλος μιας παραγράφου ή κεφαλαίου είναι επιβεβαιωμένο από αρκετούς συγγραφείς.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Πολιτική ασφαλείας των ΗΠΑ τη δεκαετία 1990- 2000

2.1. Η έννοια της ασφάλειας ενός κράτους

Όταν στο τέλος του 20ού αιώνα η φύση του πολέμου αλλάζει δραματικά και η γραμμική έκβαση στο πεδίο μάχης διαφοροποιείται, παρουσιάζεται ένας αυξημένος αριθμός συγκρούσεων- εμφυλίων στο εσωτερικό των χωρών. Η ανισορροπία που διέπεται λειτουργεί σαν ένας ενισχυτής δράσης που θα ενεργοποιήσει τις ΗΠΑ να καθορίσουν τον δικό της ρόλο (Ricus, 2014).

Αρχικά, η πολιτική ασφαλείας λανθασμένα συγχέεται μόνο με την προστασία ενός κράτους και με την αποτροπή ενός μονομερούς κινδύνου. Είναι χρήσιμο να υπάρχει μια πιο ολοκληρωμένη εκδοχή βάζοντας στο επίκεντρο τις αξίες και τις αρχές της ευρύτερης θεσμικής κοινωνίας, ειδικά όταν υπάρχουν διεθνείς προκλήσεις. Για να μπορεί να υπάρχει μια σεβαστή και αποτελεσματική άμυνα, θα πρέπει να υπάρχουν και ισχυρές ένοπλες δυνάμεις. Η άποψη αυτή στηρίζεται σε μια μακροχρόνια ιστορική "παρακολούθηση" των ισχυρών κρατών και τις μεταξύ τους ισορροπίες. Αν δεν διαθέτει ένα έθνος ένοπλες δυνάμεις, τότε δεν μπορεί να υφίσταται και επέκταση ισχύος (Mearsheimer, 2006,p.179). Στην συνέχεια θα δούμε πως η Αμερική ακολούθησε πιστά τις κλασικές αυτές θεωρήσεις, ειδικά μετά το τρομοκρατικό χτύπημα το 2001, που καλέστηκε να ενισχύσει τις ένοπλες δυνάμεις επενδύοντας σε αμυντικές δαπάνες.

Την εποχή εκείνη, η έννοια της ασφάλειας αντανακλάται υπό το πρίσμα της νέας ρεαλιστικής σκέψης. Πιο συγκεκριμένα, ως ασφάλεια ορίζεται «η συγκρότηση εκείνη της διεθνούς κοινότητας που θα είναι ικανή να αποτρέψει απειλή ή ανατροπή της ειρήνης» (Ρούκουνας, 2015,σ.107-110).

Μπορεί κανείς να πει πως αντιπροσωπεύει το αποτέλεσμα ενός συνολικού διεθνούς συστήματος. Άρα, η δομή που παίρνει το σύστημα ασφαλείας, επηρεάζει και την πολιτική του κάθε κράτους. Ακόμη, σχετίζεται με την απώθηση απειλών και την «τέχνη» του κάθε κράτους να χρησιμοποιεί και να «υφαίνει» πολλαπλές διεθνείς συνθήκες υπέρ των συμφερόντων του. Κατ' επιρροή, εξαρτάται άμεσα από

οποιαδήποτε οικονομική ή στρατιωτική συνθήκη. Και η ετοιμότητα μιας στρατιωτικής δύναμης βασίζεται στην εξασφάλιση οικονομικού κεφαλαίου, καθώς και στη διασφάλιση «έμψυχου δυναμικού».

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται πως η ασφάλεια αποτελεί συνδυασμό μέσων και σκοπών πολιτικής (Φακιολάς, 1999,σ.79-84).

2.2. Ο ορισμός της στρατηγικής

Η στρατηγική σκέψη έχει τις ρίζες της σε ένα συγκεκριμένο τρόπο διαμάχης, στον οποίο οι αντίπαλες πλευρές χρησιμοποιούν ή απειλούν να χρησιμοποιήσουν ένοπλη βία. Σύμφωνα με τον Beaufre «η στρατηγική είναι η τέχνη της διαλεκτικής δύο αντίπαλων θελήσεων που χρησιμοποιούν βία, για να επιλύσουν τη διένεξή τους» (Παπασωτηρίου, 2004,σ.17). Η στρατηγική των κρατών (θέση-δράση) και το πλαίσιο που θέτει, με τη μορφή πιέσεων και ευκαιριών, η δομή του συστήματος ασφάλειας (αντίθεση-αντίδραση) οδηγεί στη σύνθεση της διεθνούς πολιτικής και, μέσα απ' αυτή, στο μέτρο που στη συνέχεια η τελευταία προσλαμβάνει τη μορφή της θέσης-δράσης και συγκρούεται με την αντίθεση-αντίδραση της στρατηγικής, στην επανασύνθεση της στρατηγικής των κρατών και στην αναπαραγωγή του συστήματος ασφάλειας. Η ασφάλεια αποτελεί την απαραίτητη, αλλά όχι επαρκή συνθήκη, ενώ η στρατηγική την απαραίτητη και σε συνδυασμό επαρκή συνθήκη των διεθνών εξελίξεων (Φακιολάς, 1999,σ..80).

Η στρατηγική αφορά τις συγκρούσεις δύο ή περισσότερων αντίπαλων θελήσεων. Ουσιαστικά, σύμφωνα με τον κ. Παπασωτηρίου, 2004 «αποσκοπεί στην αλληλεπίδραση αντιμαχόμενων πλευρών στα διαδοχικά αλληλοχτυπήματα που στοχεύουν στην πτώση του αντιπάλου. Από τα παλαιότερα χρόνια η στρατηγική επικεντρώνεται σε ένα πολύ συγκεκριμένο τρόπο διαμάχης, στον οποίο οι δύο εχθροί απειλούν με ένοπλη βία.

Ζωτικό μέρος της στρατηγικής αποτελεί η διπλωματία. Σύμφωνα με αυτήν, τα αντίπαλα στρατόπεδα προσπαθούν να εξασφαλίσουν την υποστήριξη τρίτων κρατών-δυνάμεων. Η σύγκλιση των εθνικών συμφερόντων του ενός εμπόλεμου με τρίτες δυνάμεις, ενδέχεται να απαιτεί τροποποίηση των πολιτικών του σκοπών υπέρ των τρίτων (Παπασωτηρίου, 2004,σ.16-21).

Άρα, γίνεται αντιληπτό πως η έννοια της ασφάλειας και της στρατηγικής συνυφαίνονται, αφού για την απαλλαγή των απειλών που δέχεται μια χώρα, απαιτούνται οι ικανότητες στρατηγικής για την απόθυσή τους.

2.3 Ο ρόλος του NATO μετά το τέλος του διπολισμού

Με το τέλος του διπολισμού, κατέστη αναγκαία η δημιουργία ενός διεθνούς συστήματος που είχε ανάγκη όχι μόνο από την υψηλή τέχνη της διπλωματίας, αλλά και από έναν οργανισμό ασφαλείας ο οποίος είχε να αντιμετωπίσει απειλές διαφορετικού μεγέθους και πρωτοφανούς χαρακτήρα. Το NATO αλλάζει πορεία πλεύσης και προσπαθεί να επιβιώσει μέσα σε έναν ταραχώδη δυτικό-ανατολικό κόσμο (Ευρωπαϊκό) που οι συγκρούσεις είναι αναπόφευκτες. Μάλιστα πολύ σημαντική είναι και άποψη του Kenneth Waltz, ο οποίος θεωρούσε πως θα επέλθει η διάλυσή του μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου. Το κενό ασφάλειας που υπάρχει στην Ευρώπη, προσπαθεί να το αναπληρώσει το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο που έχει ανανεωθεί από μια αμυντική συμμαχία, σε μια στρατιωτική δύναμη που είχε ως στόχο την ασφάλεια της Ευρώπης (Ππασωτηρίου, 1994). Ουσιαστικά, κρατά τους Σοβιετικούς μακριά από την Ευρώπη και «μονιμοποιεί» την παρουσία της Αμερικής μέσα σε αυτήν. Σημαντικό γεγονός αποτελεί η επανένωση της Γερμανίας σαν μέλος του NATO, αλλά και η εισχώρηση της Πολωνίας, Ρουμανίας καθώς και των Βαλτικών Χωρών που ανήκαν στο σύμφωνο της Βαρσοβίας, να αποτελούν πλέον μέλη του NATO. Η παρουσία του στρατιωτικού αυτού συμφώνου σε χώρες της ανατολικής Ευρώπης, επέφερε μια σύγχυση και ανασφάλεια στη Ρωσία. Από την άλλη, κατέστησε δεδομένη την δυναμική, έμμεση επέμβαση της Αμερικής στον ευρωπαϊκό χώρο. Στην ουσία υπάρχει μια υπερδύναμη, οι ΗΠΑ, που ηγείται πολιτικά και ιδεολογικά των δυτικών κρατών, ενεργώντας και πράττοντας σαν παγκόσμιος χωροφύλακας. Άρα, κάθε φορά που κάποιος απειλούσε η έβλαπτε τα συμφέροντά της, επανερχόταν μέσω του NATO ή του Συμβουλίου Ασφαλείας (Cassese, 2005).

2.4. Οι δράσεις των σπουδαιότερων διεθνών οργανισμών

Το NATO εκτός του ότι αποτέλεσε τον συνδετικό κρίκο μεταξύ Ευρώπης και Αμερικής, έδρασε άλλες φορές άμεσα και άλλες έμμεσα σε εμπόλεμες ζώνες για ειρηνευτικούς σκοπούς και για τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Αρχικά, οι ΗΠΑ με το NATO επεμβαίνουν το 1991 στις υποθέσεις της Γιουγκοσλαβίας, «καταπατώντας» κάθε ευκαιρία να σταματήσει αυτή η διαμάχη. Ενώ το 1992 επεμβαίνουν στη Σομαλία για να κατευνάσουν την εμφύλια εμπόλεμη κατάσταση, όμως η προσπάθεια ναυαγεί. Το 1995 βομβαρδίζουν τους Σέρβο-Βόσνιους, όντας κατά αυτούς υπεύθυνοι για τον πόλεμο. Την ίδια χρονιά επεμβαίνει το NATO με την Αμερική στην Αϊτή και προχωρεί στον ναυτικό αποκλεισμό της. Το 1995 με την προτροπή των Αμερικανών πάλι βομβαρδίζει σερβικά εδάφη, όπως το αεροδρόμιο των Σέρβων στην Κροατία. Τέλος, το 1999 πραγματοποιείται αεροπορική επίθεση εναντίον των Γιουγκοσλάβων, προσφέροντας ανθρωπιστική βοήθεια στους Κοσσοβάρους. (ΕΔΟΝ, Η ίδρυση του NATO, 2019).

Πέρα από το NATO, καταλυτικό ρόλο τη δεκαετία αυτή κατείχε και ο ΟΗΕ, ο οποίος με τον Χάρτη του προασπιζόταν την διεθνή ειρήνη και την συλλογική νομιμότητα. Ωστόσο μετά την αλλαγή του διεθνούς προσκηνίου, η δράση του για την ασφάλεια έπαυε να ορίζεται κατά βάση από τον Χάρτη. Η Αμερική δε δίστασε να χρησιμοποιήσει το ΣΑ των Ηνωμένων Εθνών όποτε θίγονταν τα συμφέροντά της ή θεωρούσαν πως έπρεπε να επιβληθεί η τάξη. Τέτοιες περιπτώσεις αποτελούν οι επέμβασή τους στο Ιράκ το 1991, στη Σομαλία το 1992 ή στη Βοσνία Ερζεγοβίνη το 1992-1995. Σε πολλές περιπτώσεις απέφυγαν να αναλάβουν δράση, γιατί δεν θίγονταν κάποιο συμφέρον (π.χ. Ρουάντα 1994) ή ενεπλάκησαν σε στρατιωτικές επιχειρήσεις χωρίς να έχουν λάβει την εξουσιοδότηση από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Σημαντικό είναι και το γεγονός πως οι ΗΠΑ, ασκούν και τον πολιτικό τους ρόλο ως παγκόσμιος διαμεσολαβητής σε πολλές περιοχές που αντιμετώπιζαν πρόβλημα, όπως είναι η Μ. Ανατολή, η Ιρλανδία, κ.α.

Οι πρώην σοσιαλιστικές χώρες, μη ούσες ενωμένες τείνουν να στρέφονται προς τις δυτικές. Επιπλέον, τα αναπτυσσόμενα κράτη μοιάζουν να μην έχουν ιδεολογικό προσανατολισμό, αλλά ενώνονται από την ιδέα για οικονομική διεθνή ενίσχυση και για πλέον ευχερή πρόσβαση στην παγκόσμια αγορά. Την παρούσα περίοδο, ο ΟΗΕ δυσκολεύεται πολύ να διατηρήσει την ειρήνη και την σταθερότητα, καθώς υπάρχει η τάση τα κράτη να προσχωρούν σε στρατιωτικές συμφωνίες (NATO) και στην περιφερειοποίηση (Cassese, 2005,p.367-370).

Προς σε αυτήν την κατεύθυνση σπουδαίο ρόλο κατέχει και η RtoP (Responsibility to Protect), όπου αποτελεί μια εξελίσιμη διεθνική αρχή που έχει ως στόχο να προλαμβάνει μεγάλα εγκλήματα που σχετίζονται με την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της εθνοκάθαρσης καθώς και των άλλων εγκλημάτων πολέμων (Rieff, 2017). Συγγέεται με τον ΟΗΕ, αφού όλα τα κράτη του είναι αρμόδια ευθύνης για να προστατεύσουν λαούς που πλήττονται από μαζικά εγκλήματα. Όμως όπως είναι αναμενόμενα όλα τα κράτη δεν έχουν την ίδια θέληση για να αναλάβουν ευθύνες επιχειρήσεων τέτοιου τύπου (Knight&Egerton, 2012,p. 5-7).

Σπουδαία ήταν και η θέση που κατείχε ο OSCE στην γηραιά Ήπειρο, αφού κλήθηκε να σταθεί αντάξιος των κοσμοϊστορικών γεγονότων. Σταθμός για τη λειτουργία του αποτέλεσε, η υπογραφή στις 21/11/1990 μεταξύ τριαντατεσσάρων χωρών, της «Χάρτας των Παρισίων για μια νέα Ευρώπη», η οποία και κατεύθυνε την λειτουργία του OSCE. Κατείχε, πλέον την ευθύνη του εγγυητή σχετικά με την ασφάλεια της Ευρώπης. Έτσι, όντας ένας λειτουργικός θεσμός ιδρύθηκε το Συμβούλιο στο οποίο είχαν την υποχρέωση οι υπουργοί εξωτερικών να συνεδριάζουν, έστω μια φορά τον χρόνο. Ανασυγκροτήθηκε θεσμικά, δημιουργήθηκαν μικροί οργανισμοί και ότι άλλο ήταν απαραίτητο για τη διασφάλιση της ειρήνης στην Ευρώπη (Lindholm et al, 2008,p.64-45). Ήταν αρμόδιος για τη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας, ενός κράτους δικαίου για τις θεμελιώδεις ελευθερίες κ.α. Η δράση του επέτρεψε τη σύνδεση των χωρών μελών στην οικονομική ανάπτυξη και την ελεύθερη αγορά αλλά και την παρακολούθηση ύποπτων στρατιωτικών επιχειρήσεων. Συνεργάστηκε με άλλους θεσμούς, όπου κρίθηκε απαραίτητο, όπως έγινε με την περίπτωση της Βοσνίας Ερζεγοβίνης και τον ΟΗΕ. Η σύνοδος Κορυφής της Λισσαβόνας το 1996 και ο Χάρτης για την Ευρωπαϊκή ασφάλεια τα επόμενα χρόνια, μεγιστοποίησε τον ρόλο του ως μοναδικού Ευρωπαϊκού επόπτη της ασφάλειας και της ειρήνης.

Όσον αφορά τις λήψεις αποφάσεων, η ισότητα είναι αυτή που χαρακτήριζε τα κράτη μέλη. Ωστόσο υπήρχαν και κάποιες εξαιρέσεις, όπου τα μέλη έπρεπε να δράσουν χωρίς το ενδιαφερόμενο κράτος και να λάβουν κάποια μέτρα. Η εξαίρεση αυτή έγινε στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας και στην αναστολή της συμμετοχής της στον OSCE (Brett, 1996). Η συναίνεση αποτελεί τη βάση μιας απόφασης και όσα κράτη εισχωρούσαν σταδιακά, δέχτηκαν τον όρο αυτό. Η εξαίρεση προς αυτό το μέτρο ίσχυε μόνο για την Κοινοβουλευτική Συνέλευση και για το Δικαστήριο Διαιτησίας. Από τις σημαντικότερες ενέργειές του αποτελεί η τρίτη πράξη του Ελσίνκι, με την

οποία προστατεύονταν τα ανθρώπινα δικαιώματα, αποτελώντας μια συμφωνία όπλο προς τους Σοβιετικούς και την καταπίεση που ασκούσαν στους αντιφρονούντες. Η Δύση φάνηκε να «αναπνέει» ξανά αφανίζοντας κάθε στίγμα ανασφάλειας (Brett,1996).

2.5. Η επιρροή της παγκοσμιοποίησης- Διεθνές Σύστημα

Αναμφισβήτητο το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, παρότι πολλοί ερευνητές το επονομάζουν σαν μια φυσική εξέλιξη, θα μπορούσε εύκολα να υποστηριχθεί πως αποτελεί πράξη ενός συγκεκριμένου υποκειμένου. Πιο συγκεκριμένα, η Αμερική έδωσε το έναυσμα της περιόδου αυτής, όπου κυρίως στον οικονομικό τομέα και στην ελεύθερη αγοραστική διακίνηση έδειξε ιδιαίτερη άνοδο. Τη δεκαετία αυτή του 90, η Αμερική με τη διακίνηση του ελεύθερου εμπορίου, σημείωσε μια πρωτοφανή γιγαντιαία παραγωγικότητα και κατ' επέκταση οικονομική ανάπτυξη. Ανέπτυξε τις νέες τεχνολογίες, προωθώντας τις σε όλο τον πλανήτη. Αυτός, βεβαίως, ήταν και ο λόγος που η Αμερική αποτέλεσε παράδειγμα οικονομικής διαχείρισης για όλα τα δυτικά και αναπτυγμένα κράτη. Η διεθνοποίηση, λοιπόν, του κεφαλαίου επέφερε νέες πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές δράσεις. Παρόλα αυτά, στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί πως η ελεύθερη παγκόσμια αγορά οφείλει να βρίσκεται σε μια ισορροπία με το πολιτικό γίνεσθαι του διεθνούς κόσμου (Kissinger, 2002,σ.410-412).

Είναι ξεκάθαρο πως η διεθνής σταθερότητα επιτυγχάνεται μόνο εάν υπάρχει λειτουργική σχέση ανάμεσα στην πολιτική των χωρών και την ελεύθερη αγορά. Οι Αμερικανοί επηρεάστηκαν πολύ από τον Φουκουγιάμα, ο οποίος πρότεινε την υιοθέτηση του φιλελευθερισμού ως του μόνου κοινωνικού μοντέλου του μέλλοντος. Ο Αμερικανικός λαός δεν άργησε να πιστέψει στο επιχείρημα αυτό, μια και έμοιαζε η μόνη λύση για ένα φιλελεύθερο, ιδεαλιστικό πρόγραμμα του Wilson.

Για να κατανοήσουμε την υπόσταση της παγκοσμιοποίησης, είναι φρόνιμο να συσχετιστεί με το διεθνές σύστημα. Ευρύτερα, η έννοια των διεθνών σχέσεων συγγέεται με την ύπαρξη μιας διεθνούς κοινότητας. Εμφανίζεται τις περισσότερες φορές αποκεντρωμένη και αποτελείται από κράτη- έθνη που διαφέρουν μεταξύ τους σε μέγεθος, πληθυσμό, πολιτική ιδεολογία και οικονομική ισχύ. Ο πιο σημαντικός παράγοντας της διεθνούς κοινότητας είναι το κράτος. Άρα, το κράτος είναι το ενεργό-υποκείμενο που υποκινεί τις υπόλοιπες λειτουργίες (Ρούκουνας, 2015,σ.57). Έτσι, όταν

η Αμερική έγινε κυρίαρχο υποκείμενο της διεθνούς σκηνής, κατάφερε να κινεί τα νήματα, γενόμενη παγκόσμιος ρυθμιστής.

2.6. Οι ιδεαλιστικές επιρροές που επικράτησαν

Την δεκαετία που μελετάμε, τρεις ήταν οι αντιλήψεις που επικράτησαν αναφορικά με την εξωτερική πολιτική που έπρεπε να ακολουθήσει η Αμερική. Αρχικά, υποστηρίχτηκε ο Ουίλσονισμός. Αφορούσε την φιλελεύθερη ιδεολογία που ανέπτυξε και διάδωσε ο Wilson για το διεθνή καταμερισμό ισχύος και την ηγεμονική θέση που θα κατείχε η Αμερική σε αυτή. Η θεωρία αυτή βασιζόταν στο ότι τα κράτη που κάποτε ήταν κομμουνιστικά, θα εισέρχονταν στη δημοκρατία και θα γεύονταν τα πλεονεκτήματα της ελεύθερης αγοράς. Με τον τρόπο αυτό θα υπερτερούσε η οικονομική ανάκαμψη, η ειρήνη και η ασφάλεια. Ο Ουίλσονισμός προάγει την δημοκρατία και θεωρεί πως τα κράτη που εμπίπτουν σε αυτήν δεν πολεμούν ποτέ μεταξύ τους. Επίσης, στηρίζεται στο ελεύθερο εμπόριο, αφού το στοιχείο της οικονομικής αλληλεξάρτησης αφανίζει την περίπτωση του πολέμου και πιστεύει πως η θέσπιση θεσμών, όπως ο ΟΗΕ, διατηρούν την νομιμότητα - ασφάλεια. Η κοινωνική ομάδα που εμπνέεται από τις παραπάνω απόψεις ανήκει στις τάξεις των κεντροαριστερών φιλελευθέρων (Παπασωτηρίου, 2018,σ.516).

Εκ διαμέτρου αντίθετοι είναι οι Τζακσονιστές, οι οποίοι συνδέονται με την πολιτική του Andrew Jackson. Υποστηρίζουν την απεμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών από πολυμερείς δεσμεύσεις δεδομένου ότι πρόκειται για μια εθνικιστική παράδοση με έντονα λαϊκά ερείσματα. Επιθυμούν το συμφέρον της χώρας τους, όμως δεν συμφωνούν με τις ανθρωπιστικές επεμβάσεις.

Μια τρίτη πεποίθηση, ο ρεαλισμός, που είχε λάβει σάρκα και οστά βρισκόταν στο μεταίχμιο των προηγούμενων. Αυτοί επιθυμούν τις πολυμερείς δεσμεύσεις, αλλά για το συμφέρον της Αμερικής. Θεωρούν σημαντική την εμπλοκή των ΗΠΑ στις διεθνείς εξελίξεις για να διατηρείται-ρυθμίζεται η ισορροπία. Η ιδεολογία αυτή συνδέεται με τον Franklin Roosevelt και τον Nixon.

Μεταξύ των πολιτικών και ιδεολογικών αυτών πεποιθήσεων, αμφιταλαντεύτηκαν οι Αμερικανοί όσον αφορά την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής τη δεκαετία του 90. Θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει πως τελικά υπερέτρησε ο

Ουίλσονισμός με τον Clinton. Το αρνητικό χαρακτηριστικό είναι πως ο Ουίλσονισμός, έχει την τάση να κατατάσσει τα κράτη σε καλά και κακά ανάλογα με το πολίτευμα. Αν κάποιο κράτος ήταν μη δημοκρατικό, ταυτοχρόνως αποτελούσε απειλή για την παγκόσμια κοινότητα (Παπασωτηρίου, 2018, σ.516).

2.7. Προεδρία Clinton - Ανθρωπιστικές επεμβάσεις των ΗΠΑ

Η κυβέρνηση Clinton, αφού δεν υπέστη πιέσεις ή περιορισμούς είχε όλη την πολυτέλεια να επέμβει με αφορμή το ανθρωπιστικό στοιχείο στις περιοχές της Σομαλίας, της Αϊτής, της Βοσνίας και του Κοσόβου. Οι υποστηρικτές των άλλων δύο ιδεολογιών εναντιώθηκαν έντονα στις ανθρωπιστικές αυτές επεμβάσεις. Μάλιστα οι Τζακσονικοί υποστήριξαν πως σε καμία απολύτως περίπτωση οι επιχειρήσεις αυτές δεν συνέπιπταν με τα εθνικά τους συμφέροντα. Οι ανθρωπιστικές παρεμβάσεις του Clinton είχαν δύο βασικά χαρακτηριστικά. Αρχικά είχαν το στοιχείο της συγκεκριμενοποίησης. Δηλαδή αν και συνέβησαν τραγωδίες σε πολλά μέρη του κόσμου, ο Πρόεδρος επέλεξε μόνο αυτά τα τέσσερα που προαναφέρθηκαν. Αυτό, βέβαια, συμβαίνει διότι οι ΗΠΑ δεν μπορούν να βρεθούν και να συνδράμουν παντού. Όμως με το πέρασμα του χρόνου, αυτό μπορεί να φανεί σαν μεροληπτική παρέμβαση και κατ' επέκταση σαν υποκρισία. Ακόμη, απέφυγε να εμπλακεί σε πολλές συρράξεις γιατί δεν ήθελε να θυσιάσει εκ νέου στρατιώτες, αφού και ο ίδιος διαπνεόταν από ένα αντιπολεμικό πνεύμα (Παπασωτηρίου, 2018, σ.517). Η λέξη επέμβαση αποτελεί κομμάτι των διεθνών σχέσεων και η ασάφεια του όρου της σχετίζεται με τα μεγεθυμένα όρια της Παγκοσμιοποίησης. Ακόμη, το κράτος δέχεται έντονη κριτική για την επέμβαση, αφού εμπερικλείονται θεμελιώδη δικαιώματα, όπως είναι τα ανθρώπινα. Ως ανθρωπιστική επέμβαση νοείται η χρήση ένοπλης βίας κάποιου κράτους ή οργανισμού για τον τερματισμό ενός πολέμου ή διάσωσης της ανθρωπότητας (Ηρακλείδης, 2015, σ.103).

2.7.1 Το παράδειγμα της Σομαλίας

Η πρώτη επέμβαση στη Σομαλία, ανέδειξε την έλλειψη αντοχής σε αμερικανικούς θανάτους. Αν και ξεκίνησε από τα Ηνωμένα Έθνη και τον Bush με σκοπό να επιτηρήσουν την εμφύλια διαμάχη, κατέληξε με την προσπάθεια επιβολής της ειρήνης

και τη δημιουργία κράτους. Παρόλα αυτά ο Clinton έφυγε φαινομενικά ηττημένος από τα εδάφη της Σομαλίας (Παπασωτηρίου, 2018,σ.521). Η Αμερικανική αποστολή στη Σομαλία παρουσίασε τις δυνάμεις των ΗΠΑ με μια ποικιλία από δύσκολες επιχειρησιακές προκλήσεις όπως αυτές που προσπάθησε να φέρει την ειρήνη σε μια χώρα που πλήττεται από ανθρωπογενείς καταστροφές. Μετά την αρχική επιτυχία , το καλοκαίρι του 1992, αποκαθιστώντας την τάξη και σώζοντας χιλιάδες ζωές, Αμερικανοί στρατιώτες συγκρούστηκαν με τις δυνάμεις της Σομαλίας και αποσύρθηκαν την άνοιξη του 1994 (Allard,2002, p.2). Πριν το ξέσπασμα του εμφυλίου πολέμου στην Σομαλία, η κατάσταση ήταν ελεεινή υπό όλες τις πλευρές. Αρχικά κρατικοί μηχανισμοί είχαν ισοπεδωθεί και οι πολίτες πέθαιναν από την πείνα. Από την άλλη οι ανθρωπιστικές οργανώσεις λεηλατούνταν χωρίς να μπορούν να ανταπεξέλθουν στο έργο τους (Χουλιάρης, 1997, σ.651-53). Οι ΗΠΑ και το Συμβούλιο Ασφαλείας ήδη από το 1992 έδειξαν ενδιαφέρον για την ειρηνική διευθέτηση του τόπου. Η εμπλοκή του ΟΗΕ ονομάστηκε UNOSOM (United Nations Operations in Somalia) (Αλμπάνης,2001,σ.108). Παρά την ενίσχυση της UNOSOM και καθ' όλους τους επόμενους μήνες, η κατάσταση ασφαλείας χειροτέρευε. Στις ΗΠΑ, η δημόσια δυσφορία αυξήθηκε και στις 4/12/1992, ο πρόεδρος Τζορτζ Μπους ανακοίνωσε την έναρξη της Επιχείρησης Επαναφοράς Ελπίδας. Οι ΗΠΑ θα ηγούνταν και θα παρείχαν στρατιωτικές δυνάμεις σε έναν πολυεθνικό συνασπισμό, γνωστό ως UnitedTaskForce ή UNITAF. Η δύναμη αυτή θα γεφύρωνε το κενό έως ότου η κατάσταση σταθεροποιηθεί αρκετά με την μόνιμη ειρηνευτική δύναμη του Ηνωμένου Βασιλείου. Η εντολή του Ηνωμένου Βασιλείου υπονοούσε μια σημαντική αποστολή: την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στον λαό της Σομαλίας (Allard, 2002, p.7).

Όταν τα αμερικανικά στρατεύματα υποχώρησαν από τη Σομαλία η όλη κατάσταση εντεινόταν αρνητικά. Η δημιουργία μιας μεταβατικής κυβέρνησης δεν μπόρεσε να πραγματοποιηθεί και οι προσπάθειες των ενδιαφερόμενων εστίαζαν στον επανεξοπλισμό των πολιτοφυλακών τους. Στο τέλος, το Συμβούλιο Ασφαλείας με την απόφαση 953 τερμάτισε την επιχείρηση στη Σομαλία και απέσυρε το προσωπικό του το 1995 (Lewis&Mayall, 2007,p.133-134).

Εμπειρικά είναι απίστευτο πως η συμμετοχή των ΗΠΑ στη Σομαλία έχει αποτελέσει σημείο μελέτης για τις διεθνείς σχέσεις, αφού δεν είχε εθνικά κίνητρα και συμφέροντα στη χώρα αυτή (Washington, 2003,p.1-5). Ακολούθησε ακόμη μεγάλη πολιτική αντιπαράθεση και συζήτηση για το αν η ηγεμονική τότε Αμερική ήταν

υποχρεωμένη να επεμβαίνει σε όλες τις διεθνείς κρίσεις (Χουλιάρας και Πετρόπουλος, 2015,σ. 75).

2.7.2 Το παράδειγμα της Αϊτής

Η επέμβαση στην Αϊτή, το 1994, πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών. Ο Clinton στόχευε στο να εντάξει το δημοκρατικό πολίτευμα στο κράτος αυτό. Παρότι αναδείχτηκε τελικά μια αριστερή κυβέρνηση που είχε ανατραπεί πραξικοπηματικά, ο Αμερικάνος πρόεδρος δέχτηκε έντονη κριτική από το Κογκρέσο και τους δεξιούς Ρεπουμπλικάνους.

Πιο διεξοδικά, το στοιχείο που δημιουργεί τις εντυπώσεις στην περίπτωση της Αϊτής, είναι πως για πρώτη φορά η Αμερικανική πολιτεία υποστήριξε μια αριστερή πλευρά για να σταματήσει την εσωτερική διαμάχη (Παπασωτηρίου, 2018,σ.519). Επρόκειτο, δηλαδή για μια πολύ διαφορετική περίπτωση που η Αμερική θέλησε να ρυθμίσει τα γεγονότα.

Τα στρατεύματα προσγειώθηκαν στη χώρα στις 19 Σεπτεμβρίου το 1994. Σημαντικό είναι πως πλήθος από πολίτες τους υποδέχτηκαν μιας και θεωρούσαν πως θα άλλαζαν επιτέλους τα τελευταία τρία χρόνια αστάθειας μιας στρατιωτικής χούντας. Η επέμβαση έμεινε γνωστή ως (Operation Uphold Democracy), όπου «χτίστηκε» από αξιωματούχους της κυβέρνησης Clinton. Η στρατιωτική χούντα οδήγησε αυτό που ο πρόεδρος των ΗΠΑ ονόμασε βασιλεία τρόμου σκοτώνοντας περίπου 5.000 υποστηρικτές του Aristide τα επόμενα τρία χρόνια. Το Κογκρέσο πίεζε καιρό τον Bill Clinton να παρέμβει όμως εκείνος ήταν ιδιαίτερα επιφυλακτικός. Ο πρόεδρος υποστήριζε πως πριν επέμβει στην Αϊτή είχε στείλει απεσταλμένους του να διαπραγματευτούν ειρηνικά για μια ομαλή μεταφορά εξουσίας και πως οι ηγέτες της χούντας δεν πίστεψαν ποτέ πως πράγματι θα εισέβαλαν οι ΗΠΑ. Θεώρησαν πως επρόκειτο για ένα σκόπιμο πολιτικό παιχνίδι του Clinton. Στόχος, λοιπόν, ήταν η Αμερική να απομακρύνει τη στρατιωτική χούντα, να αποκαταστήσει τον πρόεδρο Aristide στην εξουσία και τελικά να μετατρέψει τη Αϊτή σε δημοκρατία (Bunyan, 2019).

Παρότι η Αμερικανική εξωτερική πολιτική πέτυχε στη συγκεκριμένη περίπτωση, ωστόσο πολλοί επιστήμονες πιστεύουν πως είναι λίγο πιο περίπλοκο. Για παράδειγμα, η επέμβαση στην Αϊτή ήταν μια «βραχύβια επιτυχία» σημειώνει ο Dobbins. Ενώ πέτυχε

όλους τους στόχους της χωρίς απώλειες και σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα,ο τελικός σκοπός δεν κράτησε. Η Αϊτή κατέδειξε πως αυτά τα πράγματα χρειάζονται πολύ χρόνο και πως δεν γίνεται να μεταμορφωθεί μια κοινωνία μέσα σε μια νύχτα (Bunyan, 2019).

2.7.3 Το παράδειγμα της Βοσνίας

Η Γιουγκοσλαβική κρίση αποτελούσε το τρωτό σημείο της Ευρώπης και ισοδυναμούσε με την αποτυχία της διαχείρισης εμπόλεμων ζητημάτων, άρα και με την αδυναμία τήρησης της ασφάλειας. Είναι αλήθεια πως ο Bush είχε αρνηθεί κατηγορηματικά να επέμβει στη Γιουγκοσλαβική κρίση, υπονοώντας πως την ευθύνη την είχε η Ευρωπαϊκή κοινότητα. Ο Βοσνιακός πόλεμος (1992-1995), δίχασε την κοινή γνώμη και είχε λάβει μια τροπή που δεν συμφωνούσε με τις Ουίλσονικές προσδοκίες, γιατί με την πτώση του κομμουνισμού δεν επήλθε η δημοκρατία, αλλά η βία και ο εθνικισμός. Ο Bush είχε κρίνει πως είναι ανούσιο να παρέμβει με αμερικανικό στρατό σε εδάφη που εν τέλει δεν είχε άμεσα και μεγάλα συμφέροντα. Ο Αμερικανικός λαός είχε διχαστεί για το τι πρέπει να συμβεί, όμως ο Clinton ήθελε να ικανοποιήσει τα θελήματα των φιλελευθέρων που τάσσονταν υπέρ της παρέμβασης. Ο φόβος για αμερικανικές απώλειες είχε ριζώσει, ωστόσο η κατάληξη έδειξε τα επιθυμητά αποτελέσματα. Η ανώδυνη επιτυχία του Clinton στη Βοσνία οδήγησε στη συμφωνία του Dayton, με την οποία χάρισε την ειρήνη στη Βοσνία με βάση μια πολύπλοκη τριμερή ομοσπονδιακή συνταγματική ρύθμιση (Παπασωτηρίου, 2018,σ.522-523).

2.7.4 Το παράδειγμα του Κοσόβου

Η επέμβαση των Αμερικανών στο Κόσοβο έφερε στην επιφάνεια τον φόβο της ανεξέλεγκτης δράσης των μεγάλων κρατών προς τα μικρά με το ανθρωπιστικό πρόσχημα, όμως ευτυχώς κάτι τέτοιο δεν υφίσταται (Ηρακλείδης, 2015,σ.209). Η δράση αυτή αποτελούσε για την Αμερική την δεύτερη αμερικανική σε μέγεθος στρατιωτική παρέμβαση κατά τη δεκαετία του 90. Η κρίση του Κοσόβου ξέσπασε το 1998, όταν βρέθηκε να διεκδικείται τόσο από του Σέρβους, όσο και από τον

αλβανόφωνο πληθυσμό. Οι αλβανόφωνοι έφτασαν στο σημείο να στερούνται ως προς την εσωτερική αυτοδιάθεση και να βλάπτονται τα ανθρώπινα δικαιώματά τους (Λιάκουρας, 2009,σ.79-80).

Όταν η Σερβία εξαπέλυσε μεγάλη και επιτυχημένη αντεπίθεση και 200.000 Αλβανοί εκδιώχθηκαν από τα σπίτια τους, ο Clinton το έλαβε ως πρακτική μόνιμης αλλαγής της δημογραφίας, δηλαδή ο Σέρβος αρχηγός στόχευε στην εθνοκάθαρση. Κι αν πράγματι ο Milosevic το επιθυμούσε, ωστόσο παρέμενε ο ενδοιασμός του φόβου του NATO. Υπό την απειλή της επέμβασης του NATO, η Σέρβος φάνηκαν διατεθειμένοι να παραχωρήσουν κάποια δικαιώματα στον αλβανόφωνο πληθυσμό. Η αμερικανική διπλωματία, ώθησε τις εξελίξεις προς τη ρήξη με το περιβόητο στρατιωτικό παράρτημά της υπό συζήτηση ενδιάμεσης συμφωνίας, βάσει του οποίου τα νατοϊκά στρατεύματα επιτήρησης της συμφωνίας θα είχαν δικαίωμα της ελεύθερης παρέμβασης. Όταν ο Clinton επενέβη στο Κόσοβο, θεωρούσε πως ο Milosevic θα υποχωρούσε. Οι βομβαρδισμοί των Αμερικάνων είχαν δρομολογηθεί για μόλις λίγες ημέρες. Αλλά αντίθετα σε ότι υπολόγιζαν, ο Milosevic τις πρώτες τρεις εβδομάδες των βομβαρδισμών του NATO, έφερε εις πέρας ένα καλά οργανωμένο σχέδιο εκδίωξης του αλβανόφωνου πληθυσμού του Κοσόβου, στέλνοντας τουλάχιστον 800.000 πρόσφυγες στην Αλβανία και στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Από την άλλη τα σερβικά στρατεύματα είχαν διασκορπιστεί με αποτέλεσμα να μην μπορούν να δράσουν τα βομβαρδιστικά του NATO. Ο Clinton κλονίστηκε από την πολιτική που είχαν ακολουθήσει τα στρατεύματα της Σερβίας και επειδή δεν ήθελε να φανεί το NATO ανεπαρκές, άρχισε να βομβαρδίζει και στόχους στη Σερβία που δεν υπάγονταν στους στρατιωτικούς. Η πράξη αυτή, είχε μεγάλες συνέπειες για τις υλικές υποδομές του ευρωπαϊκού κράτους, ενώ οι παράπλευρες ανθρώπινες απώλειες έτειναν να υπονομεύσουν την όλη επιχείρηση. Ωστόσο, η εθνοκάθαρση που θέλησε να τολμήσει ο Milosevic εξόργισε την κοινή γνώμη, αποδεχόμενη ευκολότερα τις ενέργειες που διέπραξε το NATO. Διαφορετικά, η επέμβαση του Clinton θα είχε καταλήξει σε φιάσκο και θα χρεωνόταν αναμφισβήτητα μια τεράστια αποτυχία, έχοντας βλάψει άμαχο πληθυσμό. Άρα, θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει πως ο Milosevic ήταν απλά ένας πολύ κακός ηγέτης. Αυτό, όμως, σε καμία περίπτωση δεν « βαφτίζει » τον Clinton ικανό. Ο πόλεμος τερματίστηκε τελικά το καλοκαίρι του 1999, όταν μετά από βομβαρδισμούς 78 ημερών, ο Milosevic υπέκυψε και εισέβαλλαν ειρηνευτικές δυνάμεις των Ηνωμένων Εθνών στο Κόσοβο (Παπασωτηρίου, 2018,σ.526).

Είναι γεγονός πως υπό το πρίσμα της συμβατικής στρατηγικής, η αμερικανική επέμβαση στο Κόσοβο ανέδειξε την υπεροχή των ΗΠΑ σε στρατιωτικά μέσα. Ωστόσο, είναι καλό να αναφερθεί πως όταν μια δύναμη έχει απόλυτη επιρροή στα συμβατικά μέσα, ενδέχεται να ωθήσει τους αντιπάλους σε μη συμβατικά μέσα (Παπασωτηρίου, 2007). Το πιο σημαντικό έγκειται στο ότι δεν υπήρχαν απώλειες από τη μεριά τους, έκαναν επίδειξη δύναμης και πρόβαλλαν με τον καλύτερο τρόπο τις προηγμένες τεχνολογικές τους ικανότητες, κατευθύνοντας με ακρίβεια πυραύλους και βόμβες σε σερβικούς στόχους με την βοήθεια του παντοδύναμου αμερικανικού στόλου, καθώς και τον βομβαρδιστικών μεγάλης εμβέλειας, των οποίων οι βάσεις βρίσκονταν σε αμερικανικά εδάφη. Οι Αμερικάνοι είχαν περάσει το μήνυμα που αποσκοπούσαν. Αυτό για το οποίο αποδείχτηκαν μονοκράτορες του κόσμου. Ήταν ικανοί να εισβάλλουν οπουδήποτε, εξαπολύοντας «τεχνολογίες» ακριβείας με στόχο όποιο έθνος δεν υπάκουε στα συμφέροντά τους (Παπασωτηρίου, 2018,σ.529)

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Στρατηγική και κίνδυνοι του 21^{ου} αιώνα (2000-2010)

3.1. Η διεθνοποίηση κατά της τρομοκρατίας

Η «αυγή» του 21^{ου} αιώνα συναντήθηκε με τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Ο όρος τρομοκρατία έχει πολλές και διαφορετικές οπτικές γι' αυτό και η απόδοση για έναν αποκλειστικό ορισμό δεν υφίσταται. Οι ΗΠΑ αναφέρονται με τον όρο αυτό στον τίτλο 22 του κεφαλαίου 38 του κώδικα των Ηνωμένων Πολιτειών και περιγράφεται ως «προμελετημένη», πολιτικά παρακινήμενη βία που διαπράττεται από παράνομους μη στρατιωτικούς παράγοντες. Αποτελεί εμπόδιο για την παγκόσμια ασφάλεια γι' αυτό έχουν γίνει πολλαπλές προσπάθειες για την καταπολέμησή της. Έχει, ωστόσο βαθιά χαραγμένες ρίζες και κατέστησε σημαντικές αλλαγές στις Διεθνείς Σχέσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα (Morgan, 2009.p.113). Η Αμερική προκειμένου να αντιμετωπίσει τη νέα αυτή απειλή μετέβαλλε τον τρόπο άσκησης της εξουσίας της και προσπάθησε να πολεμήσει την τρομοκρατία με τις οργανώσεις της με κάθε κόστος. Γι' αυτό επενέβη σε χώρες που μαστίζονταν από τρομοκρατικές οργανώσεις επεμβαίνοντας σε ξένα εδάφη με ακόμη πιο προκλητικό τρόπο. Θεωρούσε με τον τρόπο αυτό πως θα διατηρούσε την παγκόσμια ασφάλεια συνεχίζοντας να είναι ο ρυθμιστής των γεγονότων.

Οι Αμερικανοί έδωσαν έναν ορισμό στην προσπάθειά τους να αξιολογήσουν την τρομοκρατία και την ορίζουν ως: «την παράνομη άσκηση βίας που ασκείται από ομάδες ή άτομα που έχουν σχέση με ξένη δύναμη, ή η δράση τους διαπερνά τα εθνικά σύνορα, στρεφόμενη κατά ατόμων ή περιουσίας με σκοπό τη διάβρωση ή τη φθορά μιας κυβέρνησης, του άμαχου πληθυσμού ή τμημάτων του, με στόχο την υλοποίηση των πολιτικών ή κοινωνικών του σκοπών.» (Μπόση, 2000,σ.37). Ήδη οι απαρχές της σημειώνονται στον πόλεμο του Αφγανιστάν κατά τη δεκαετία του 80, που πήρε τη μορφή ιερού πολέμου (τζιχάντ) κατά των σοβιετικών εισβολών. Οι Αφγανοί Mujahideen υποστηρίχθηκαν από τη θεοκρατική Σαουδική Αραβία και το Πακιστάν καθώς και από τις ΗΠΑ μέσω Πακιστάν. Η αμερικανική στρατιωτική βοήθεια στελνόταν στους Mujahideen. Οι τελευταίοι υποστηρίζονταν και από τους εθελοντές

ισλαμιστές της Μέσης Ανατολής, της Βόρειας Αφρικής κ.α. Από τις τάξεις αυτών των εθελοντών αναγεννήθηκαν οι πιο φανατικοί ισλαμιστές σε όλο τον κόσμο τη δεκαετία του 90 (Παπασωτηρίου, 2018,σ.543-544). Η τρομοκρατία είναι ηθικά και πολιτικά απορριπτέα κι έχει μέσα της την έννοια της υποκειμενικότητας (Galtung, 1986,p.107). Παρόλα αυτά αποτελεί μορφή πολιτικής βίας που διαχωρίζεται σε νομιμοποιημένη και μη νομιμοποιημένη. Η τελευταία αναφέρεται σε παρακρατικές οργανώσεις που στόχο έχουν την ανατροπή της πολιτικής εξουσίας (FOTOPOULOS, 2002). Είναι απόλυτα συνδεδεμένη με την παγκόσμια οικονομία του εγκλήματος και οι χρηματικοί πόροι αντλούνται τόσο από τμήματα χωρών που επικρατεί η αναρχία όσο και από παράνομες δραστηριότητες όπως τα ναρκωτικά και η διακίνηση όπλων. Η τρομοκρατική οργάνωση, θεοκρατικής υπόστασης AlQaida αναγεννήθηκε στους κόλπους αυτών των κρατών και είχε στόχο να διαλύσει το παγκοσμιοποιημένο αμερικανικό πρότυπο, διεξάγοντας έναν ιερό πόλεμο (Gray, 2004,p.79).

3.2. Τρομοκρατικό χτύπημα 11^{ης} Σεπτεμβρίου

Η σύγχρονη ιστορία άλλαξε τροπή μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και σαφώς και τον τρόπο που οι ιθύνοντες λάμβαναν αποφάσεις για την εξωτερική πολιτική. Η σημαντικότητα του γεγονότος έγκειται στο ότι ένας μη κρατικός δρων κατάφερε να επιτεθεί στην καρδιά της Νέας Υόρκης και να επιφέρει τον θάνατο χιλιάδων θυμάτων. Η Αμερική ζούσε ξανά την τραγωδία του Pearl Harbor. Οι επιτιθέμενοι κατάφεραν να αποδείξουν πως αποτελούν μια τεράστια απειλή που με ευκολία ξεπερνάει εθνικά σύνορα, με αποτέλεσμα να δημιουργήσει ένα κλίμα ανασφάλειας. Η επίθεση απέδειξε ποιος είναι ο πραγματικός παγκόσμιος εχθρός που έπρεπε με κάθε κόστος να αντιμετωπιστεί (Heywood, 2013,p.146).

Γενικά το πρόβλημα της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας, κατά τα τέλη του 20^{ου} και στις αρχές του 21ου αιώνα, απέκτησε τις διαστάσεις μιας σοβαρής εξωσυστημικής απειλής ενάντια στο βεστυφλιανό σύστημα των κυρίαρχων κρατών. Και το ευρύτερο αυτό θέμα δεν αναφερόταν μόνο στις ΗΠΑ, αλλά και σε άλλες αναπτυγμένες χώρες, όπως η Γαλλία που δέχτηκε τρομοκρατία (1990), η Ρωσία (1999) κ.α. Όμως η 11η Σεπτεμβρίου κατέστησε τις ΗΠΑ το κυριότερο θύμα της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας (Παπασωτηρίου, 2018,σ.542). Μια επερχόμενη σύγκρουση

του διεθνούς βίαιου ισλαμικού δικτύου με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής ήταν αναπόφευκτη. Η ιδεολογία των βίαιων ισλαμιστών ήταν εκ διαμέτρου αντίθετη στις επιρροές της νεωτερικότητας στον μουσουλμανικό κόσμο. Ο Bin Laden θεωρούσε πως μαχόταν στο όνομα μιας θρησκείας και όχι ενός κράτους.

Ο τρόπος διεξαγωγής της επίθεσης στα αμερικανικά εδάφη διευκολύνθηκε από την υπερανάπτυξη της τεχνολογίας και τη διεθνή ροή ατόμων από κράτος σε κράτος. Ακόμη, είναι πολύ σημαντικό πως το χάσμα μεταξύ Δύσης και Ισλάμ κατείχε τον δικό του ρόλο, επιβεβαιώνοντας τις διαφορές μεταξύ πολιτισμών (Heywood, 2013,p147). Με λίγα λόγια θα μπορούσε η αεροπειρατεία αυτή με το τρομοκρατικό χτύπημα να χαρακτηριστεί ως μια αντίδραση της οργάνωσης της φονταμενταλιστικής Al Qaeda απέναντι στην ήπια ισχύ της Αμερικής. Ένα χτύπημα στη διάδοση της δυτικής κουλτούρας και των αξιών της (Nye, 2005). Ο Bush ως ηγέτης της Αμερικής και πρεσβευτής του φιλελευθερισμού και της εκκοσμίκευσης ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με τις αρχές της ηθικής του Ισλάμ και τις θεοκρατικές τους απόψεις. Έγινε, λοιπόν, σαφής η προτεραιότητα για την Αμερική πως έπρεπε να εξασφαλίσει το εσωτερικό της και τους ανθρώπους της. Απότομα η στάση στη «διεθνή ασφάλεια» άλλαξε δίνοντας έμφαση στην εθνική ασφάλεια και την ενδοχώρα αναπτύσσοντας συτήματα απομονωτισμού. Το ίδιο απαραίτητο θεώρησε πως έπρεπε να πράξει και στην εξωτερική πολιτική προστατεύοντας όσο ήταν δυνατό και τον υπόλοιπο κόσμο κηρύσσοντας το δόγμα του πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Η εξάρθρωση της τρομοκρατικής οργάνωσης, προτού κατορθώσει να υλοποιήσει εκείνα τα πλήγματα με μαζικά μέσα καταστροφής. Αμέσως μετά το τρομοκρατικό χτύπημα, η Αμερική υπέγραψε το USA PATRIOT Act «Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism». Αποτελούσε νομοθετική πράξη, με την οποία προστατεύονταν οι πολίτες της Αμερικής από την τρομοκρατία και έδινε το πλεονέκτημα στο FBI να παρακολουθεί με κοριούς όλους τους υπόπτους που σχετίζονται σε τρομοκρατική οργάνωση. Γι' αυτό και εξόπλισε τις κρατικές υπηρεσίες με υπερσύγχρονες τεχνολογίες ελέγχου και συνεργάστηκε με ομοσπονδιακές υπηρεσίες για να μπορούν να διεισδεύουν τις υποθέσεις (Αξιώτη, 2020). Προς τον δρόμο αυτό λήφθηκαν τα μέτρα για αυστηρότερες ποινές σε όσους εμπλέκονταν σε πράξεις τρομοκρατίας, αεροπειρατείας και όσων έκαναν χρήση όπλων μαζικής καταστροφής, όπως χημικά, βιολογικά και πυρηνικά (Παπασωτηρίου, 2018,σ.546).

3.3. Εξωτερική Πολιτική

Ο Nye (2005) υποστηρίζει πως ο τρόπος που ασκούν οι Ηνωμένες Πολιτείες την εξωτερική πολιτική, αποδεικνύει την ισχύ τους. Υπερέχουν σε πληθυσμό, οικονομικούς πόρους, σε στρατιωτική δύναμη ενώ επίσης την περίοδο 2000-2010 διακρίνονται και από πολιτική σταθερότητα, γεγονός που τους δίνει ένα προβάδισμα (Nye, 2005,σ.7). Οι ΗΠΑ συνεχίζουν έως τα μέσα της δεκαετίας αυτής να γνωστοποιούν σε κάθε ευκαιρία πως είναι ο μοναδικός ηγεμών με τεράστια παραγωγή πετρελαίου. Σε βιομηχανικό επίπεδο παραμένουν πρώτες σημειώνοντας διαρκή ανάπτυξη. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και όσον αφορά την στρατιωτική και ναυτική τους δύναμη (Friedman, 2009,p.93). Αποτελούν τον οικονομικό παντοκράτορα, έχοντας αυτόν ως έδρα όλες τις μεγάλες εταιρίες και παράλληλα δίνουν την εντύπωση πως κυριαρχούν στο εμπόριο, έχοντας την εικόνα ενός τυπικά αναπτυσσόμενου μοντέλου. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά τους χαρίζουν την αίγλη για να μονοπωλούν και να επιβάλλουν τα θέλω τους και στις άλλες χώρες (Nye, 2005,σ.9). Η Αμερική σε γενικές γραμμές ακολουθεί στην εξωτερική πολιτική την πρακτική του «γοητεύειν», ώστε να είναι πιο άμεσα προσελκυσίμη και άξια μίμησης από άλλες δυτικές χώρες. Επιθυμεί να επηρεάζει και να διαμορφώνει τις προτιμήσεις των άλλων παικτών στη διεθνή σκηνή. Τα κράτη συνήθως επιδίδονται εύκολα στην άσκηση ήπιας ισχύος (softpower). Και δεν είναι καθόλου αμελητέο να προσμετράται η γνώμη και η αντίδραση των άλλων χωρών στην εξάπλωση της Αμερικής, μιας και επηρεάζεται η παγκόσμια σταθερότητα. Η συγκατάθεσή τους στην ισχύ αυτή και η συνεισφορά τους βοηθάει τους Αμερικανούς να "χτίσουν" ένα δίκτυο πολυμερών θεσμών που ενσωματώνονται και ευδοκιμούν στο διεθνές σύστημα (PAXAMERICANA) (Nye, 2005). Στην τακτική αυτή επηρέασε η 11^η Σεπτεμβρίου, που γέννησε την ιδέα στην Αμερική, πως για να παραμείνουν δυνατοί πρέπει να πατάξουν την τρομοκρατία και αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο με τη συνεργασία και των άλλων χωρών. Έπρεπε να παραμερίσει τον θρόνο του είρωνα ηγέτη και να συμβιβαστεί στα νέα δεδομένα γνωρίζοντας πως μια πιθανή μονομέρεια θα οδηγούσε στην αποτυχία. Στόχος ήταν να αναγεννηθεί η εμβέλεια της πολιτικής σταθερότητας και των δημοκρατικών αρχών (Nye, 2005,p.12).

Η μεγαλύτερη πρόκληση παραμένει για την εξωτερική πολιτική, η αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας, όπου η αμερικανική κοινωνία την τοποθετούσε κατά βάση σαν ένα κοινωνικό πρόβλημα. Καλείται ουσιαστικά να αντιμετωπίσει όλους όσους

αντιστέκονται στην παγκοσμιοποίηση. (Γαλάνης & Τριανταφυλλίδου, 2003). Η πίεση που δέχτηκε η Αμερική από τις οικονομικές δαπάνες για την ενίσχυση της αμυντικής λειτουργίας και την προώθηση της Pax Americana εξαιτίας του τρομοκρατικού χτυπήματος, την ώθησε να επεκτείνει την επιρροή της σε περιοχές όπως η Σαουδική Αραβία, αφού αποκομίζει μέγιστα οικονομικά συμφέροντα. Ακόμη, θέλησε να ανατρέψει το πολιτικό προσκίνητο του Ιράκ, Αφγανιστάν προσπαθώντας να νομιμοποιήσει τον πόλεμο που έχει ήδη ανοιχτεί προς το όνομα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας (Gray, 2004). Η πρόφαση για τον αγώνα κατά του τρόμου, δημιουργεί ψευδαισθήσεις για την επιβολή απόψεων. Αυτό έχει ως συνέπεια να ακυρώνει κάθε προσπάθεια εκσυγχρονισμού και εκδημοκρατισμού στις χώρες που εισβάλλει. Οι ΗΠΑ θεωρούν τη βία ως μόνη λύση για να αντιμετωπίσουν τις χώρες που υπέθαλπαν οργανώσεις και είχαν στα εδάφη τους όπλα μαζικής καταστροφής. Στην προσπάθειά τους αυτή, χρησιμοποίησαν οποιοδήποτε όπλο ήπιας ισχύος διέθεταν (διαδίκτυο, ΜΜΕ,) και συνεργάστηκαν με ξένα Μέσα της Μέση Ανατολής προκειμένου να πατάξουν το φαινόμενο αυτό (Τριανταφυλλίδου & Γαλάνης, 2003,σ.111-113).

3.4. Η κυριαρχία του Bush

Η άνοδος του George Bush στην προεδρία προήλθε από λάθος χειριστικές εσωτερικές πολιτικές του προηγούμενου Προέδρου. Φανερά συντηρητικός, στόχευε στην κυριαρχία μιας συντηρητικής ρεϊγκανικής κοινωνίας χωρίς όμως να αγγίζει τα όρια του πουριτανισμού. Η περίοδος της διακυβέρνησής του προήλθε ταυτόχρονα με την πρώτη οικονομική κρίση. Επείγον ζήτημα ήταν η ταχεία έξοδος από την ύφεση. Ωστόσο, κινήθηκε στην αρχή με τη σταδιακή μείωση της φορολογικής ομοσπονδίας σε ένα μακροχρόνιο πρόγραμμα 2001-2011. Η έλλειψη χρημάτων από τη μείωση αυτή σε συνδυασμό με τις πολλαπλές δαπάνες έπειτα από την επίθεση του 2001, οδήγησε σε οικονομικό αδιέξοδο και με νέο έλλειμμα τον επόμενο χρόνο. Ταυτόχρονα, η ηγεσία σώματος και οι προεδρίες των επιτροπών πέρασαν στα χέρια των δημοκρατικών κάνοντας πιο δύσκολο το έργο που είχε σχεδιάσει ο Bush. Παρόλα αυτά, έπειτα από νομοσχέδια και κατάλληλες ενέργειες, κατάφερε να περιορίσει την εγκληματικότητα, να ενσωματώσει τα κατώτερα «μαύρα» στρώματα στην αμερικανική κοινωνία και να παρέχει ίσες ανθρώπινες ευκαιρίες (Παπασωτηρίου, 2018,σ.574-576).

Σαφέστατα, μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξωτερική πολιτική που ακολούθησε ο Bush. Αν και προεκλογικά έμοιαζε να μην υποστηρίζει τον διεθνή παρεμβατισμό, διαμηνύοντας πως ένα ισχυρό αλλά ταπεινό έθνος είναι πιο καλοδεχούμενο, ωστόσο δεν ασπάστηκε τις ίδιες απόψεις με πριν. Μπορεί η προεδρία να τον βρήκε σε μια μονοπολική Αμερική, όμως τα δεδομένα ανατράπηκαν έπειτα από την τρομοκρατική επίθεση. Το συμβούλιο ασφαλείας υποστήριξε τον αγώνα κατά της τρομοκρατίας και το NATO ενεργοποίησε για πρώτη φορά το άρθρο 5 για τη συλλογική άμυνα των μελών του.

Η εξωτερική πολιτική τα πρώτα χρόνια μετά το κοσμοϊστορικό αυτό γεγονός είναι αρκετά επιθετική, εξαπολύοντας 2 πολέμους. Ο ένας πραγματοποιήθηκε το 2001 στο Αφγανιστάν και ο άλλος το 2003 στο Ιράκ. Η στρατηγική του Bush ήταν αρκετά φιλόδοξη και προσέγγιζε μια σταδιακή αναμόρφωση της Μέσης Ανατολής θέτοντας σαν πρωταρχικό στόχο την απομάκρυνση της τρομοκρατίας. Η Μέση Ανατολή χαρακτηρίζεται από έλλειψη δημοκρατικών αξιών και απέχει πολύ από τον φιλελευθερισμό. Γι' αυτό το λόγο η ανάμειξη των ΗΠΑ στα εδάφη της θα αποδειχθεί μια δύσκολη πρακτική που μοιάζει με φαύλο κύκλο (Gray, 2004). Είναι σημαντικό, όταν εμπλέκονται άλλες δυνάμεις σε ξένα εδάφη, να κρατούνται οι ισορροπίες και να υπάρχει στήριξη. Αφού τα κράτη είναι υποχρεωμένα να συνεργάζονται και να καλύπτουν το ένα το άλλο για το κοινό καλό. Τα κράτη διακρίνονται από την ανάγκη να διατηρούν αναλλοίωτο το status quo προσπαθώντας να κρατάνε ανεπηρέαστη την ισχύ τους για να μην αλλάξουν οι ισορροπίες. Δεν αποκλείεται όμως πολλές φορές να επέλθει η σύγκρουση απόψεων ανάμεσα στα κράτη, αφού οι συγκρούσεις σε περιφερειακό επίπεδο κρίνονται ως «αναγκαίο κακό» ενώ άλλοι τις μεταφράζουν ως επιθετικές ενέργειες (Art&Jervis, 2007). Η θεωρία αυτή καταδικάζει τους δρώντες που στοχεύουν στην μετατόπιση της ισχύος γι' αυτό και ο Bush θα στραφεί στις χώρες που έθρεφαν τις οργανώσεις αυτές.

Πιο αναλυτικά η εξωτερική πολιτική του Bush χωρίζεται σε δύο φάσεις που συμπίπτουν με την τετραετία του. Στην πρώτη είχε δύο πολύ ισχυρούς συνοδοιπόρους, τον υπουργό άμυνας Rumsfeld και τον αντιπρόεδρο Cheney και μαζί επέδειξαν μια τακτική πυγμής και εισέβαλλαν στο Ιράκ παρά τις αντιδράσεις των άλλων χωρών. Από την άλλη, στην δεύτερη τετραετία κρίσιμο ρόλο κατείχαν η υπουργός εξωτερικών Rice, η οποία μάλιστα επηρέασε τον νεότερο Bush να περιορίσει το πυρηνικό πρόγραμμα της Βόρειας Κορέας. Το ίδιο συνέβη με τη Ρωσία και το Ιράν. Αποτέλεσε τον συνδυασμό κρίκο για να βελτιωθούν οι σχέσεις Ισραήλ- Παλαιστίνης και γενικά κατάφερε να

βελτιώσει τις σχέσεις εντός της Ατλαντικής Συμμαχίας (Baker, 2013,p.590-591). Απόδειξη αυτού αποτέλεσε η συσπειρωμένη ευρωπαϊκή συμμετοχή στον πόλεμο του Αφγανιστάν το 2006. Ωστόσο, ακόμη κι αν στην αρχή ο Bush με τον Putin φάνηκαν να έχουν καλές σχέσεις , η διεύρυνση του NATO στις Βαλτικές Δημοκρατίες κόστισε στους Ρώσους.

3.5. Ο ρόλος των διεθνών θεσμών στη «νέα απειλή»

Όσον αφορά τους διεθνείς οργανισμούς, ο ρόλος τους ήταν τυπικός και έμμεσος χωρίς να μπορούν να λειτουργούν επί της ουσίας και με αυτόνομο τρόπο. Μπορεί να συνεργάστηκαν πριν το τρομοκρατικό χτύπημα στην Νέα Υόρκη με κάποια επιτυχία με τους G8, NATO και ΟΗΕ για να προάγουν νόμους, όμως αναντίρρητα αποτελούν εξαρτημένες μεταβλητές και πιόνια του ισχυρότερου. Στα ύψιστα διεθνή προβλήματα, όπως η εμφάνιση της τρομοκρατίας δεν μπορούν να λειτουργήσουν. Το γεγονός πως δεν υπάρχει μια παγκόσμια ρυθμιστική εξουσία, οι διεθνείς σχέσεις παραμένουν ανεξάρτητες μεταβλητές και ο πόλεμος είναι ένα πιθανό φαινόμενο. Ουσιαστικά μοιάζει σαν «συνέχεια» της πολιτικής και σαν φυσικό επακόλουθο των διεθνών σχέσεων, γι' αυτό και διέπεται από σκοπούς που θέτουν οι πολιτικοί (Ηφαιστος, 2002,σ.65). Όντας, λοιπόν, τώρα κυρίαρχος και προσβεβλημένος από το χτύπημα καθώς τις απόψεις, η Αμερική ως βασικός παράγοντας επέβαλλε τους δικούς της νόμους και αυστηρούς κανόνες για την πάταξη αυτού του φαινομένου. Ο ΟΗΕ, για παράδειγμα έπραττε κατά βούληση των θελήσεων και των αποφάσεων των ΗΠΑ. Αυτή είναι και η αιτία που η Αμερική παράκαμπε ολοφάνερα τις αποφάσεις του ΟΗΕ και ενεργούσε αυτοβούλως όταν αισθανόταν ανασφάλεια και κίνδυνο. Έτσι, έλαβαν την απόφαση το 2003 να εισβάλλουν στο Ιράκ.

3.6. Ο πόλεμος του Αφγανιστάν

Ο George Bush για να αντιμετωπίσει την Al Qaeda και τον Osama Bin Laden στο Αφγανιστάν χρειάστηκε την στήριξη των γειτονικών κρατών. Από την πρώτη στιγμή είχε την συμπαράσταση της Μ. Βρετανίας και μαζί με άλλα κράτη συσπειρώθηκαν για

τον πόλεμο κατά του τρόμου. Όταν οι Taliban αρνήθηκαν να παραδώσουν στις αμερικανικές αρχές τον Osama Bin Laden, ο Bush κήρυξε στρατιωτική εκστρατεία εναντίον του Αφγανιστάν (n.n., 2002). Στην επιχείρηση αυτή η Ρωσία και το Ιράν υπερασπίστηκαν τις Ηνωμένες Πολιτείες προσφέροντας μάλιστα η πρώτη τις Σοβιετικές βάσεις που είχαν σε εκείνα τα εδάφη. Ταυτόχρονα το Ιράν στήριξε τους σιίτες του Αφγανιστάν, ώστε να αποδυναμώσουν τους Taliban. Σημαντικό ρόλο κατείχε και το Πακιστάν που κατάφερε να δώσει γεωστρατηγικές πληροφορίες ύψιστης σημασίας στους Αμερικάνους. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως ο πόλεμος κατά του Αφγανιστάν έγινε για δύο βασικούς λόγους. Αρχικά για να «ρίξει» την AlQaeda και δεύτερον για να ανατρέψει το καθεστώς των Taliban (Κουτσούκης, 2008,σ.18-19). Οι τελευταίοι δέχτηκαν μεγάλης ακρίβειας τηλεκατευθυνόμενους πυραύλους και υπέστησαν μεγάλη ήττα αποδυναμώνοντάς τους. Στον πόλεμο αυτό είναι εμφανής η σημασία και η εξέλιξη της τεχνολογίας που βοήθησε στην κατασκευή ολοκληρωμένων συστημάτων μέσω πληροφόρησης που προσδίδουν κατευθυντήρια γραμμή σε πραγματικό χρόνο (Παπασωτηρίου, 2018,σ.552-554). Η συλλογή πληροφοριών εξασφαλίστηκε μέσω μη επανδρωμένων αναγνωριστικών αεροσκαφών (drones) ή ιπτάμενων ραντάρ. Η πρωτοπορία στην διεξαγωγή του πολέμου αυτού είναι σπουδαίο γνώρισμα. Παρόλα αυτά οι Taliban δεν άργησαν να αντιληφθούν με ποιον τρόπο έπρεπε να παραπλανούν τις αμερικανικές δυνάμεις (μπλοκάρισμα των τηλεπικοινωνιών του αντιπάλου ή παραπλάνηση ραντάρ) και προσαρμόστηκαν εκπληκτικά γρήγορα, ειδικά οι δυνάμεις της Al Qaeda. Η πτώση των Taliban επήλθε και ο Osama Bin Laden εισέπραξε μια μεγάλη ήττα. Παρά ταύτα η Al Qaeda παρέμεινε χάνοντας απλά τη βάση της. Άρα και το πρόβλημα του βίαιου ισλαμισμού συνέχισε να υπάρχει. (Biddle, 2007,p.275-282). Η Αμερική μάλιστα δήλωσε πως όχι μόνο δεν γνωρίζει που βρίσκεται ο Osama Bin Laden και πως δεν ήξερε αν επιθυμεί να ξαναβλάψει την ίδια ή τους συμμάχους της (n.n., 2002).

3.7. Ο πόλεμος του Ιράκ

Η σκέψη ή η εμμονή, θα λέγαμε καλύτερα, του Bush για τα όπλα μαζικής καταστροφής που έχουν στην κατοχή τους οι Ιρακινοί τον οδήγησαν στην απόφαση να εισβάλει στο Ιράκ. Οι υπεύθυνοι ηγέτες έπειτα από το τραγικό συμβάν πλημμυρίζονταν καθημερινά από πληροφορίες αναφορικά με όπλα μαζικής καταστροφής. Λάμβαναν σοβαρά ακόμη και περιεχόμενα που προέρχονταν από μη έγκυρες πηγές. Οι υπηρεσίες πληροφοριών δεν κατάφεραν να έχουν επαρκή πρόσβαση σε στοιχεία οδηγώντας ένα έθνος στη λάθος επιλογή. Η μη ορθή κρίση των υπεύθυνων απέδειξε πως έφερε μια μεγάλη αποτυχία (Gentry, 2008,p.48). Όμως η ανασφάλεια που τη βάραινε, ακόμη κι αν οι πιθανότητες για την αλήθεια ήταν ελάχιστες, δεν μπορούσε σε καμία περίπτωση να τις αγνοήσει. Ειδικά, αν οι πληροφορίες αυτές προερχόντουσαν από κράτη όπως το Ιράκ που θριάμβευε στο εσωτερικό η αναρχία και δεν είχαν γνωρίσει ποτέ τις δημοκρατικές αξίες. Δεν μπορούσε να λάβει το ρίσκο να προμηθεύσει ο Saddam Hussein ατομική βόμβα και άλλα όπλα μαζικής καταστροφής στην Al Qaeda. Πολλοί επέκριναν τον Bush τον νεότερο γι' αυτήν την επιλογή, που θέλησε να ακολουθήσει, όπως ο πρώην στρατηγός Brent Scowcroft που τον προειδοποιούσε πως θα οδηγούσε σε έναν άδοξο πόλεμο που απαιτούσε δυνάμεις ύψιστης αντοχής. Οι επικριτές αυτοί ανήκαν στους ρεαλιστές όμως ο πρόεδρος τους αγνόησε επιδεικτικά και τόλμησε να ξεκινήσει έναν πόλεμο στην καρδιά της Μέσης Ανατολής για να ανατρέψει προγράμματα μαζικής καταστροφής. Ιδιαίτερα σημαντικό έγκειται το γεγονός πως ο ΟΗΕ με το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν τους βρήκε σύμφωνους. Η πρωτοβουλία της Αμερικής να δράσει έτσι κι αλλιώς προκάλεσε αντιδράσεις κυρίως σε πολλά μέρη του κόσμου (Jervis, 2006). Η Ιρακινή όμως στρατιωτική ηγεσία δεν έδρασε σωστά και δεν τοποθέτησε τακτικό στρατό στις πόλεις περιορίζοντας τη δράση τους στην ύπαιθρο. Στις πόλεις είχαν μείνει μόνο οι ελαφρά οπλισμένες ομάδες της καθεστωτικής πολιτοφυλακής. Ως αποτέλεσμα ανέτρεψαν γρήγορα τον Saddam Hussein νιώθοντας ιδιαίτερη χαρά και μια αίσθηση ανωτερότητας. Σε καμία περίπτωση δεν είχε υπολογίσει την αντίσταση και τον αγώνα των Ιρακινών απέναντι στους Αμερικάνους. Ο Bush δεν είχε αντιληφθεί ορθά, πως δηλαδή η πρόκληση δεν έγκειται στο να ανατρέψει τον Saddam Hussein, αλλά να ελέγξουν το Ιράκ μετά την πτώση του καθεστώτος. Αλλά ο Πρόεδρος υπέπεσε σε βαριά σφάλματα ελαχιστοποιώντας το στράτευμά του από 500.000 σε 145.000 οπλίτες. Είναι, λοιπόν, εφικτό να κερδίσει στη διεξαγωγή μιας συμβατικής αναμέτρησης όμως σίγουρα απατηλό να πιστεύει πως ο στρατός αυτός ήταν αρκετός για να κρατήσει την τάξη και

την ασφάλεια στο Ιράκ. Ως δεύτερη κακή τακτική των Αμερικανών θεωρείται η απραξία των αμερικανικών δυνάμεων αναφορικά με τις λεηλασίες δημόσιων κτιρίων από απλούς πολίτες του Ιράκ. Μπορεί η κοινωνία της χώρας αυτής να καταπιεζόταν από το προηγούμενο καθεστώς όμως σε καμιά περίπτωση δεν μπορούσαν να συνηθίσουν τη βίαιη αυτή ανατροπή, πόσο μάλλον όταν έβλεπαν τους ίδιους τους Αμερικανούς να χάνουν κάθε έλεγχο. Επακολούθησαν πολλά λάθη και στρατηγικές που ώθησαν το Ιρακινό κράτος και τους πολίτες της στην ανεργία και κατ' επέκταση στην αναρχία. Η διαρκής διαμονή των Αμερικανών και η μη παραχώρηση της εξουσίας στους Ιρακινούς άφησε την εντύπωση πως τους επιβλήθηκε ένας ξένος ηγέτης. Ξεκίνησε ένας ανταρτοπόλεμος άνευ προηγουμένου, και κυρίως στο «σουνιτικό τρίγωνο» (Παπασωτηρίου, 2018,σ.555-562).

Οι Αμερικανοί όταν αναγκάστηκαν να παραδεχτούν πως δεν βρήκαν κάποια αξιοσημείωτα στοιχεία για προγράμματα μαζικής καταστροφής, άλλαξαν πλευρά αιτιών λέγοντας πως κύριος στόχος είναι η εγκαθίδρυση δημοκρατικών θεσμών στη Μέση Ανατολή.

3.8. Διεξαγωγή νόμων στα πλαίσια της εξωτερικής πολιτικής

Έχοντας ως κίνητρο να περιορίσουν την τρομοκρατία, θέσπισαν νόμο που ουσιαστικά καταπατούσαν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Έδωσαν το πλεονέκτημα στο FBI να παραβιάζει συνταγματικές διατάξεις. Το ζήτημα όμως είναι πιο περίπλοκο, μιας και με αυτό τον τρόπο ενθαρρύνεται η κατάδοση των ανθρώπων, ακόμη κι αυτών που δεν είναι βέβαιο πως είναι ένοχοι για τρομοκρατική ενέργεια. Με οδηγό τον φόβο οι Αμερικάνοι ήταν έτοιμοι να ρυθμίσουν οτιδήποτε για να αντιμετωπίσουν τους αναρχικούς τρομοκράτες. Γι' αυτό το 2002, η Διεθνής Αμνηστία καλούσε με ανακοίνωση όλα τα μέλη του ΟΗΕ να διαφωνήσουν με τον νόμο αυτό. Πιο συγκεκριμένα ανακοίνωσε πως: «Η Διεθνής Ομοσπονδία Οργανώσεων Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων με το πρόσχημα της τρομοκρατίας, δίκαιε κάθε ύποπτο ως ένοχο, γι' αυτό και η Διεθνής Επιτροπή Δικαστών εκδήλωσε την ανησυχία της για τα μέτρα που έλαβαν πολλές χώρες με το φόβο νέων τρομοκρατικών χτυπημάτων» (Τριανταφυλλίδου & Γαλάνης, 2003,σ.116). Ακολούθησε την τακτική της « κάρτας αναγνώρισης», ώστε να ελέγχει τη δράση των υπαλλήλων στα υπουργεία. Νομιμοποιήθηκαν οι δολοφονίες

πολιτικών που σχετίζονται με τρομοκρατία, καθώς και τα βασανιστήρια για πιθανούς ενόχους. Αποκορύφωμα αποτελεί το στρατόπεδο στο Γκουαντάναμο που οι κρατούμενοι υπέφεραν τα χειρίστα βασανιστήρια από τους Αμερικανούς. Γίνεται αντιληπτό πως τα όρια ανάμεσα στην πολιτική ασφάλειας και την καταπάτηση της ατομικής ελευθερίας είναι πολύ λεπτά. Όσα δικαιώματα οι άνθρωποι κατάφεραν να κερδίσουν, η πολιτική των ΗΠΑ στα πλαίσια της αντιτρομοκρατίας τα παραβίασε (Τριανταφυλλίδου & Γαλάνης, 2003,σ.118). Η εξωτερική πολιτική του Bush δέχτηκε τη μεγαλύτερη αποδοκιμασία σε διεθνές επίπεδο και από χώρες που ήταν ανέκαθεν εχθρικές αλλά και από αυτές που ήταν φιλικά προσκείμενες.

3.9. Η διακυβέρνηση από τον Barack Obama

Ο Obama, από την πρώτη στιγμή, χαρακτήρισε τον εαυτό του ως κεντρώο και αναγνωρίζει τη διεθνή σημασία των αξιών που πρεσβεύουν οι ΗΠΑ. Σπουδαίο είναι όμως και το ότι μπορούσε να αντιληφθεί τη διεθνή αστάθεια που προκαλούσε ο στρατιωτικός παρεμβατισμός της χώρας του στις ξένες υποθέσεις (Παπασωτηρίου, 2018,σ.609). Έτσι, από την πρώτη μέρα της προεδρίας του φαινόταν πως θα ακολουθήσει μια εξωτερική πολιτική πολύ πιο διαφορετική από αυτήν του προκατόχου του. Στα πρώτα σχέδιά του ήταν ενδεχομένως το κλείσιμο του Γκουαντάναμο. Μπορεί ,εν τέλει, απλά να περιόρισε τη δράση τους προς τους κρατούμενους αλλά μετέφερε ένα πολύ σημαντικό μήνυμα. Ο Obama δεν ήταν φανατικός του μηνύματος «Πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» και δεν δίστασε να το εκφράσει. Πίστευε πως θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμο να συσφίξει τις σχέσεις του με τις χώρες της Νότιας Αμερικής. Επίσης, προχώρησε σε μια έξυπνη διπλωματική κίνηση, δηλαδή να παραμερίσει το πρόγραμμα αντιπυραυλικής προστασίας στην Ανατολική Ευρώπη. Αυτό θα σήμαινε πως επαναπροσδιορίζει τη σχέση της με τη Ρωσία. Πρακτικά ο Obama βασίστηκε στον ρεαλισμό και τοποθετήθηκε με βάση τα «θελήματα» της υπόλοιπης διεθνούς κοινότητας και τις ηθικές αξίες που φάνταζαν σωστές. Πίστευε πως εν μέρει θα βασιστεί στην Αμερικανική ισχύ, έχοντας πάντα αυτογνωσία και γνωρίζοντας τα όρια (Stiglitz, 2011,p.281-283). Πολλοί άσκησαν κριτική το 2008 αναφορικά με την ατολμία της Αμερικής να δημιουργήσουν ένα δίκαιο κανονιστικό πλαίσιο μέσα από όργανα όπως οι G20. Αυτήν την περίοδο θεωρούνταν πολύ σημαντική η οικονομική διπλωματία ασκώντας θετική κριτική σε χώρες όπως η Κίνα και η Ινδία, αφού την

εποχή εκείνη άρχιζε να αναδεικνύεται η οικονομική και πολιτική του υπεροχή. Το τελευταίο το είχαν συνδέσει με τη μείωση της ισχύς της Αμερικής στο άμεσο μέλλον. Άρα, λοιπόν, ο Barack Obama ήταν υποχρεωμένος να ασκήσει μια επαναπροσδιορισμένη εξωτερική πολιτική.

Αν έπρεπε να χαρακτηρίσουμε την εξωτερική πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής κατά τη διακυβέρνηση Obama, ιδιαίτερα την πρώτη τετραετία, θα ήταν σκόπιμο να προσδιοριστεί ως Smart Power. Βρίσκονταν κάπου στο ενδιάμεσο από την ήπια πολιτική και τη σκληρή. Ο Obama ήταν γενικά πιο εναλλακτικός, πιο διπλωματικός, είχε ως προτεραιότητα οικονομικούς σκοπούς, γι' αυτό και κατά την εκλογή του είχε θεαματικό κοινό. Η αμερικανική χρηματοπιστωτική κρίση του 2007-2008 σε συνδυασμό με τις υψηλές αμυντικές δαπάνες του Bush, καθόλη την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα, αύξησαν σημαντικά το αμερικανικό δημόσιο χρέος, υποχρεώνοντας τον B. Obama από το πρώτο έτος να εξαγγείλει περικοπές στις αμυντικές δαπάνες έναντι της περισσότερο «φιλοπόλεμης» στρατηγικής του προκατόχου του (Οικονόμου & Κυριαζής, 2015,σ.19-20). Όντας ιδιαίτερα αγαπητός στον μουσουλμανικό κόσμο, ήδη από το πρώτο εξάμηνο της θητείας του επισκέφτηκε την Τουρκία, γιατί ήθελε να την αναδείξει ως υπόδειγμα μουσουλμανικής δημοκρατίας. Λαμπρή κίνηση θεωρήθηκε και η επίσκεψή του στο Κάιρο με σκοπό να λύσει το πρόβλημα με το Παλαιστινιακό και να συσπειρώσει όσο γίνεται τον μουσουλμανικό κόσμο για τον αφανισμό της παγκόσμιας τρομοκρατίας. Πράγματι το παλαιστινιακό πρόβλημα έμεινε στην άκρη μιας και στα τέλη του 2010 ξεκίνησε ένα ντόμινο αντιδράσεων και επαναστάσεων στον Αραβικό κόσμο που επισκίασε κάθε άλλο διεθνές θέμα (Παπασωτηρίου, 2018,σ.616).

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Το πολιτικό γίγνεσθαι των ΗΠΑ την τελευταία δεκαετία

4.1.Αραβική Άνοιξη

Τον Obama βρήκαν στο τιμόνι η διενέξεις στα ασιατικά εδάφη αλλά ο τρόπος που διαχειρίστηκε το ζήτημα αυτό διαφέρει κατά πολύ από την πολιτική που ασκούσε έως τότε η Αμερική. Γενικότερα στα χρόνια της πρωτοκαθεδρίας του επέδειξε μια μετατόπιση ως προς την εξωτερική πολιτική αλλά και τον τρόπο που η Αμερική αστυνόμευε τον υπόλοιπο κόσμο. Γι' αυτό και θέλησε να αποδεσμευτεί θα λέγαμε από το διεθνές σύστημα με την πάροδο των χρόνων (Moyar,2016,p.36). Από την άλλη, ο επόμενος πρόεδρος, Donald Trump, που θα αναλυθεί η δράση του παρακάτω, επαναπροσδιόρισε την εξωτερική πολιτική διατηρώντας σε ένα εθνικιστικό βαθμό τα οικονομικά συμφέροντα των ΗΠΑ τείνοντας την χώρα προς τον απομονωτισμό και παραμελώντας τις διεθνικές συμμαχίες (Παπασωτηρίου,2018, σ.631-632). Σε μια εποχή που το πολιτικό παιχνίδι μετατρέποταν σε πολυπολικό με την άνοδο της Κίνας, Ρωσίας αλλά και άλλων δυνάμεων, παρατηρείται μια τελείως διαφορετική προσέγγιση για την διατήρηση της ασφάλειας από δύο εξίσου σπουδαίους ηγέτες που στιγμάτισαν τις ΗΠΑ.

Τον Μάρτιο του 2011 έφτασε η «αραβική άνοιξη στη Συρία». Και παρότι στην αρχή έδειχνε να εξελίσσεται η αντιπαράθεση ειρηνικά, ωστόσο τους επόμενους μήνες έλαβε τη μορφή εμφυλίου πολέμου οδηγώντας την υπόθεση σε μια περιφερειακή αναμέτρηση. Γιατί δεν ήταν μόνο το συριακό καθεστώς του Bashar al Assad, ο οποίος ανήκε στη μουσουλμανική σέκτα των αλεβίδων αλλά και η υποστήριξη που είχε από το σιιτικό Ιράν, το Ιράκ και το νότιο Λίβανο. Σημαντικό ρόλο κατείχαν και οι αντικαθεστωτικές δυνάμεις, οι οποίες υποστηρίχτηκαν από περιφερειακά κράτη, όπως η Σαουδική Αραβία και τα εμιράτα του Περσικού Κόλπου. Η Δύση με τη σειρά της υποστήριξε αντικαθεστωτικές δυνάμεις που έμοιαζαν μετριοπαθείς και υπέρ της δημοκρατίας.

Στα τέλη του 2011, ο Obama επηρεάστηκε από παράλληλες εξελίξεις στο Ιράκ και απέσυρε τις στρατιωτικές δυνάμεις. Αυτό είχε ως απόρροια να στραφεί η ιρακινή κυβέρνηση ενάντια στη σουνιτική μειονότητα. Η παράμετρος αυτή με την αποξένωση

της σουνιτικής μειονότητας από την ιρακινή κυβέρνηση επρόκειτο να ευνοήσει αργότερα τους τζιχαντιστές και το Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ (Αλ Κάιντα) να δραστηριοποιηθεί στην καταρρέουσα γειτονική Συρία. Ο κίνδυνος για τη δημιουργία μιας θυγατρικής οργάνωσης στη Συρία ήταν προ των πυλών. Το 2013 επήλθε η ένωση των δύο οργανώσεων με την ονομασία «Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας». Ο Golani αρνήθηκε την ένωση αυτή και δήλωσε υποταγή στην κεντρική αλ Κάιντα υπό τον διάδοχο του Osama Bin Laden, τον Αιγύπτιο Ayman al-Zawahiri. Οι δύο οργανώσεις είχαν υπό την κατοχή τους τον έλεγχο μεγάλων αραιοκατοικημένων εκτάσεων ενώ η άνοδός τους οφείλονταν σε έναν μεγάλο βαθμό στην έμμεση αλλά ισχυρή υποστήριξη της Τουρκίας, αφού «δεχόταν» το λαθρεμπόριο στα εδάφη της (Παπασωτηρίου, 2018, σ. 617-619).

Το 2013, οι ΗΠΑ απείλησαν να επέμβουν στρατιωτικά στη Συρία. Ο Obama είχε θέσει κάποια όρια, όπως για παράδειγμα τη χρήση χημικών όπλων από το καθεστώς Assad που αποτελούσε την κόκκινη γραμμή με την ενδεχόμενη επέμβαση της Αμερικής. Όταν τον Αύγουστο, του 2013 εμφανίστηκαν πληροφορίες από διάφορες πηγές για το ότι πραγματοποιείται καθεστωτική χρήση χημικών όπλων στο συριακό εμφύλιο πόλεμο, οι άνθρωποι της εξωτερικής πολιτικής της Ουάσιγκτον θέλησαν στην πλειοψηφία τους να αντιδράσουν και να επέμβουν καθώς θεωρούσαν πως η πλοκή αυτή θίγει την αξιοπιστία της Αμερικής. Παρόλα αυτά, το κοινοβούλιο της Μ.Βρετανίας καταψήφισε την πρόταση της κυβέρνησης Κάμερον υπέρ της επέμβασης. Και στο Κογκρέσο ήδη ξεκίνησαν να ακούγονται πολλές επικριτικές απόψεις. Μόνο ο πρόεδρος Obama μπορούσε να κινητοποιήσει την αμερικανική κοινή γνώμη υπέρ μιας επέμβασης εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό τη συναίνεση της κοινωνίας των Αμερικανών. Στις 30 Αυγούστου του 2013 ο Obama αποφάσισε να μην επέμβει δίνοντας την ευκαιρία στους επικριτές του να ισχυρίζονται πως ήταν ένα βαθύ πλήγμα για την εικόνα της Αμερικής. Ακόμη είχε ως αποτέλεσμα να μην σταματήσει η άνοδος του ISIS, να μην τερματιστεί ο συριακός πόλεμος και πως η μη λήξη του εμφυλίου ευθύνεται για το προσφυγικό στην Ευρώπη τα επόμενα χρόνια (2015- 2016). Η πιο βαριά κατηγορία, όμως αποτελούσε ο ισχυρισμός για το ότι οι ΗΠΑ έπαψαν να κατέχουν ηγετική θέση στη διεθνή πολιτική (Greenberg, 2016). Ο Obama από την άλλη θεωρούσε, και μάλιστα, έτσι δικαιολογήθηκε, δηλαδή πως το καθεστώς του Άσαντ δεν αποτελούσε επαρκή απειλή για τις ΗΠΑ, ώστε να προχωρήσει σε μια στρατιωτική επέμβαση. Για την Αμερική, υπό την ηγεσία του Obama, μόνο η αλ Κάιντα, η επιβίωση του Ισραήλ και η προοπτική να αποκτήσει το Ιράν πυρηνικά όπλα θα δικαιολογούσε την επέμβασή του.

Πρέπει να ληφθεί υπόψη πως ο Obama είχε επηρεαστεί από το λάθος του Μπους και φοβούμενος να μην επαναληφθεί απείχε. Ο Obama στηρίχτηκε πολύ στο επιχείρημα της ενεργειακής επανάστασης και πως οι βιώσιμες μορφές ενέργειας δεν εξαρτώνονται πλέον σε μεγάλο βαθμό από τη Μέση Ανατολή (Goldberg, 2016,510-522).

Καθόλη τη διάρκεια των δραματικών εξελίξεων που λάμβαναν μέρος στη Μέση Ανατολή, οι ΗΠΑ περιορίστηκαν στην παροχή αεροπορικής υποστήριξης προς το Ιράκ για να αναμετρηθούν και να αντιμετωπίσουν το Ισλαμικό κράτος. Το να επέμβουν με χερσαίες δυνάμεις το θεωρούσε άτοπο μιας και οι ίδιοι οι Άραβες έπρεπε να διαχειριστούν τις δικές τους υποθέσεις. Το 2017, όταν έληξε η προεδρία του Obama, ο εμφύλιος πόλεμος συνεχιζόταν κανονικά με τη Ρωσία να έχει αναλάβει χρέη υποστηρικτή μη μπορώντας ακόμη να διακρίνει αν οφελείται ή ζημιώνεται από αυτό. Και δεδομένης της μη άμεσης εμπλοκής των ΗΠΑ στον πόλεμο αυτό, έπαψαν να έχουν οικονομική ζημία ενώ οι ενεργειακές υποθέσεις έβαιναν καλώς. Άρα, κανείς δεν μπορεί να κάνει μια σωστή αποτίμηση των πραγμάτων και να επικρίνει την πολιτική και τους χειρισμούς του Barack Obama (Παπασωτηρίου, 2018,σ.624).

4.2. Ο δρόμος για ένα πολυπολικό σύστημα

Τα τελευταία χρόνια εμφανίζονται κάποιες ανισορροπίες και μεταβολές στο διεθνές σύστημα. Η Αμερική παραμένει παγκόσμιος κολοσσός όμως εμφανίζονται σημάδια αστάθειας και ευνοούνται τα αναπτυσσόμενα κράτη που προσπαθούν να διεκδικήσουν μια καίρια παγκόσμια θέση και να επηρεάσουν άμεσα το πολιτικο-οικονομικό γίγνεσθαι. Οι πολλαπλές δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι ΗΠΑ κατά του πολέμου της τρομοκρατίας, οδήγησαν τον Bush και περισσότερο τον Obama σε ένα πολυμερισμό κατά την άσκηση της εξωτερικής τους πολιτικής. Η στρατιωτική παρουσία των αμερικανικών στρατευμάτων ήταν καθοριστικής σημασίας, αφού από πολλούς κρίθηκε πως η πολιτική αυτή επέφερε ενδείξεις από περιορισμούς που έχουν να αντιμετωπίσουν οι Αμερικάνοι, γεγονός που μπορεί να σηματοδοτεί και την πτώση της ηγεμονίας της (Heywood, 2013).

Το σημαντικότερο σημάδι που οδηγεί προς αυτήν την κατεύθυνση είναι η ενδεχόμενη ανάδυση ενός πολυπολικού συστήματος, αφού πολλοί επιστήμονες και ερευνητές των Διεθνών Σχέσεων παρατηρούν τάσεις που μετέπειτα θα διαμορφώσουν ένα πολυπολικό σύστημα. Την σπουδαιότερη απόδειξη αποτελεί η άνοδος νέων

δυνάμεων. Υπάρχουν χώρες που έχουν την δύναμη να επηρεάζουν την περιφέρειά τους αλλά και κράτη που αποκτούν μια εξελισσόμενη οικονομική παρουσία (Heywood, 2013).

Εκτός όμως από τις διάφορες δυνάμεις που απειλούν να κατεβάσουν από τον θρόνο την Αμερική, ενδείκνυνται και άλλοι παράμετροι που προωθούν την πολυπολικότητα και τον καταμερισμό της ισχύος τον αιώνα που ζούμε. Οι παράγοντες αυτοί αφορούν την παγκοσμιοποίηση, μια πιο άτυπη και ελεύθερη διακυβέρνηση σε διεθνές επίπεδο, καθώς και την αυξητική δράση των μη κρατικών δρώντων στις παγκόσμιες υποθέσεις. Τα παραπάνω συμφραζόμενα υποδηλώνουν ότι ίσως πράγματι υφίσταται αλλαγή με μια πιθανή παρακμή του κρατοκεντρικού μοντέλου, είτε πρόκειται για μονοπολικό είτε για πολυπολικό. Αυτό αποδεικνύει, πως το διεθνές σύστημα λειτουργεί με βάση το διακρατικό μοντέλο και την κατανομή ισχύος (Heywood, 2013).

4.3. Η άνοδος της Ρωσίας

Η Ρωσία είναι σίγουρα ένα έθνος, του οποίου η δύναμη είναι ολοφάνερη. Παρά την οικονομική κρίση κατάφερε να ανακάμψει και να αναδειχθεί σαν μια ενεργειακή υπερδύναμη με δαιδαλώδης εδαφική επικράτεια. Αυτό την βοηθά να ασκεί πίεση και επιρροή σε χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της Κεντρικής Ασίας. Είναι η πρώτη χώρα στον κόσμο με παραγωγή αργού πετρελαίου και η δεύτερη σε φυσικό αέριο (CountryAnalysisBrief, 2017). Ωστόσο ο τρόπος που η Ρωσική κυβέρνηση ασκεί πολιτική πίεση μέσω της ενέργειας, ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ουκρανίας, αντιμετωπίστηκε από τους Ευρωπαίους με ιδιαίτερη επιφυλακτικότητα και διπλωματία για να μην ωθήσουν τη Ρωσία στα όριά της. Η Αμερική παρόλα αυτά άσκησε πίεση στους Ευρωπαίους για κυρώσεις προς τη Ρωσία.

Από την άλλη, κατέχει ένα σημαντικό οπλοστάσιο, το οποίο δεν διστάζει να χρησιμοποιεί σε κράτη- εδάφη του εγγύς εξωτερικού της. Παρόλα αυτά είναι καλό να επισημανθούν και οι αδυναμίες που παρουσιάζει και την κρατούν πίσω από την Κίνα και την Αμερική. Αυτές αποτυπώνονται στην οικονομία, που πρέπει να την αναδιαμορφώσουν, για να μην εξαρτάται αποκλειστικά από τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου ενώ παράλληλα πρέπει να εκσυγχρονίσουν τον στρατιωτικό τους

εξοπλισμό που θεωρείται από πολλούς ειδικούς ξεπερασμένος (Heywood, 2013).

4.4. Η άνοδος της Κίνας

Έπειτα από ένα μεγάλο χρονικό διάστημα πολιτικής εσωστρέφειας, οι εσωτερικές πολιτικές της επιλογές και η διεθνοποίηση της οικονομίας την κατέστησαν πάλι σαν μια ισχυρή και αρκετά υπολογίσιμη χώρα. Η αναπτυσσόμενη οικονομία της επιχειρεί να «τρομοκρατήσει» τις ΗΠΑ ως προς την ηγεμονία της παγκόσμιας σκηνής. Είναι εκ φύσεως παράδοξο οι Ηνωμένες Πολιτείες να παρακολουθούν μια Ασιατική χώρα όπως η Κίνα να κατέχει τον πιο κρίσιμο γεωστρατηγικό ρόλο, ειδικά αν αναλογιστεί κανείς ότι η Ευρώπη με την Αμερική έχουν συμβάλλει και προσπαθήσει πολύ για την οικονομική και πολιτική σταθερότητα της Ασίας. Το Πεκίνο προκειμένου να ασκεί επιρροή, έχει αυξήσει τις εμπορικές του συναλλαγές και έχει αναπτύξει συνεργασίες και πολιτικές επαφές, τακτικές που σταθεροποιούν την ασφάλεια και τη ειρήνη (Χριστόπουλος, 2006, σ.5-9).

Γενικότερα, η άνοδος της Κίνας μπορεί να αλλάξει ριζικά την αρχιτεκτονική του διεθνούς συστήματος. Όμως αυτό που ταλανίζει κάθε ειδικό είναι για το αν μπορέσει να αναδυθεί με ειρηνικό τρόπο. Ο επιθετικός ρεαλισμός υποστηρίζει πως η Κίνα θα προσπαθήσει να κυριαρχήσει στην Ασία με τέτοιο τρόπο που κυριαρχούν στο Δυτικό ημισφαίριο. Γι' αυτό και οι ΗΠΑ πρέπει να καταβάλλουν τεράστια προσπάθεια για να μην δημιουργήσει η Κίνα περιφερειακές ηγεμονίες. Το αποτέλεσμα θα είναι ένας έντονος ανταγωνισμός ασφάλειας με δυνατότητες πολέμου. Από την άλλη, η Κίνα εμπλέκεται σε πολλές εδαφικές διαφορές, άρα όσο πιο ισχυρό είναι τόσο το καλύτερο για την ίδια και την επιβίωσή της. Ταυτόχρονα, είναι λογικό να επιδιώξει να μεγιστοποιήσει το χάσμα ισχύος με τους γείτονές της, ειδικά με μεγαλύτερες χώρες όπως η Ινδία, η Ιαπωνία και η Ρωσία. Η Κίνα θα θέλει να βεβαιωθεί ότι είναι τόσο ισχυρή που κανένα κράτος στην Ασία δεν έχει το δικαίωμα να την απειλήσει. Είναι απίθανο να επιδιώξει στρατιωτική υπεροχή, ώστε να μπορεί να συνεχίσει να μαίνεται και να κατακτήσει άλλες ασιατικές χώρες. Εδώ εντοπίζεται και μια σημαντική διαφορά μεταξύ της Κίνας και των Ηνωμένων Πολιτειών. Η Αμερική ξεκίνησε ως μια μάλλον μικρή και αδύναμη χώρα που βρίσκεται κατά μήκος των ακτών του Ατλαντικού και έπρεπε να επεκταθεί προς τα δυτικά για να γίνει ένα μεγάλο και ισχυρό κράτος που θα

μπορούσε να κυριαρχήσει στο Δυτικό Ημισφαίριο. Για τις Ηνωμένες Πολιτείες, η κατάκτηση και η επέκταση ήταν απαραίτητες για την εδραίωση της περιφερειακής ηγεμονίας. Μια πολύ πιο ισχυρή Κίνα μπορεί επίσης να αναμένεται να προσπαθήσει να απομακρύνει τις Ηνωμένες Πολιτείες από την περιοχή Ασίας-Ειρηνικού, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες έσπρωξαν τις μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις από το δυτικό ημισφαίριο τον δέκατο ένατο αιώνα. Πρέπει να περιμένουμε από την Κίνα να επινοήσει τη δική της εκδοχή του δόγματος Monroe, όπως έκανε η αυτοκρατορική Ιαπωνία τη δεκαετία του 1930. Στην πραγματικότητα, βλέπουμε ήδη τις εν λόγω πολιτικές. Για παράδειγμα, οι Κινέζοι ηγέτες έχουν καταστήσει σαφές ότι δεν πιστεύουν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν το δικαίωμα να παρεμβαίνουν σε διαφορές σχετικά με τα θαλάσσια σύνορα της Νότιας Κίνας, ένα στρατηγικά σημαντικό υδάτινο σώμα το οποίο το Πεκίνο ισχυρίζεται ως δικό του. Έπειτα, υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις ότι οι Κινέζοι ηγέτες θα ήθελαν να αναπτύξουν την ικανότητα να ωθήσουν το Πολεμικό Ναυτικό των ΗΠΑ πέρα από την «πρώτη αλυσίδα νησιών», η οποία συνήθως θεωρείται ότι περιλαμβάνει τα Νησιά των Μεγάλων Σούντας, την Ιαπωνία, τις Φιλιππίνες και την Ταϊβάν. Εάν συνέβαινε αυτό, η Κίνα θα μπορούσε να σφραγίσει τη Θάλασσα της Ανατολικής Κίνας, τη Θάλασσα της Νότιας Κίνας και την Κίτρινη Θάλασσα και θα ήταν σχεδόν αδύνατο για το Πολεμικό Ναυτικό των ΗΠΑ να φτάσει στην Κορέα σε περίπτωση πολέμου. Αυτοί οι φιλόδοξοι στόχοι έχουν μεγάλη στρατηγική σημασία για την Κίνα.

Ένας ιδιαίτερα δημοφιλής ισχυρισμός μεταξύ των Κινέζων είναι ότι η χώρα τους μπορεί να ανέβει ειρηνικά επειδή έχει βαθιά κομφουκιανική κουλτούρα. Ο Κομφουκιανισμός, υποστηρίζει, όχι μόνο προάγει την ηθική αρετή και την αρμονία, αλλά επίσης αποκλείει ρητά την επιθετική συμπεριφορά προς τις γειτονικές χώρες. Η έμφαση δίνεται στην αυτοάμυνα. Η Κίνα, όπως υποστηρίζει το επιχείρημα, ιστορικά ενήργησε σύμφωνα με τις επιταγές του Κομφουκιανισμού και δεν συμπεριφέρθηκε όπως οι μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις, η Ιαπωνία ή οι Ηνωμένες Πολιτείες, που έχουν ξεκινήσει επιθετικούς πολέμους για την επιδίωξη της ηγεμονίας και ενήργησαν γενικά σύμφωνα με τις επιταγές του ρεαλισμού. Η Κίνα, αντιθέτως, συμπεριφέρθηκε πολύ πιο ευγενικά απέναντι σε άλλα κράτη: απέφυγε την επιθετικότητα και άσκησε «ανθρώπινη εξουσία» αντί «ηγεμονική εξουσία». Ο Mearsheimer όμως αντικρούει τα επιχειρήματα αυτά λέγοντας πως σε έναν κόσμο που στο επίκεντρο είναι η οικονομία και οι αλληλοεξαρτώμενες συνεργασίες τα παραπάνω μοιάζουν ουτοπικά (Mearsheimer, 2014).

Πηγή World Development Indicators, 2007

	ΗΠΑ	ΚΙΝΑ	ΙΑΠΩΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΒΡΕΤΑΝΙΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΡΩΣΙΑ
2000	10,3	1,2	4,9	1,9	1,6	1,4	0,26
2008	14,7	4,6	5	3,8	2,9	2,9	1,7
2015	18	11	4,4	3,4	2,9	2,4	1,4

Ο παραπάνω πίνακας ορίζει οικονομικά την δυναμική των χωρών αποδεικνύοντας πως η Κίνα αποτελεί μια ανερχόμενη δύναμη. Οι ΗΠΑ έχουν δύο επιλογές στο ζήτημα της ανερχόμενης κινεζικής ισχύος. Η πρώτη είναι η ρεαλιστική επιλογή, δηλαδή να εξισορροπηθεί η κινεζική ισχύς με την αύξηση της αμερικανικής δύναμης, είτε με συμμαχίες και άλλες μορφές εξωτερικής εξισορρόπησης. Σύμφωνα με αυτή θα πρέπει να βρει τρόπους να αποδυναμώσει την Κίνα ή να δημιουργήσει συμμαχίες εναντίον της. Η δεύτερη επιλογή κινείται στα πλαίσια του θεσμικού φιλελευθερισμού, όπου η φιλελεύθερη διεθνής τάξη οδηγεί τα κράτη να επιθυμούν τις διεθνείς συνεργασίες. Η κυβέρνηση Obama έτεινε να κλίνει περισσότερο στον θεσμικό φιλελευθερισμό (Παπασωτηρίου, 2018, σ.625).

4.5. Η Αμερική υπό την ηγεσία Trump

Ο Τραμπ από την αρχή της προεδρίας του ήρθε σε ρήξη με τις προσδοκίες που είχε ο αμερικανικός λαός για παραγωγή συντηρητικού έργου. Όντας επιχειρηματίας τον διακατείχε ένας οικονομικός εθνικισμός που δεν ταίριαζε με την προσήλωση των προκατόχων του στην ελεύθερη αγορά. Τον ενέπνεε ο απομονωτισμός και δεν υποστήριζε τις διεθνείς συμμαχίες των ΗΠΑ (Παπασωτηρίου, 2018, σ.631). Ουσιαστικά στράφηκε στο έθνος-κράτος και στις πτυχές της κυριαρχίας της. Θα χαρακτηριζόταν ως νέο-απομονωτιστής επηρεασμένος από τον πολιτικό Andrew Jackson. Η Τζακσονική προσέγγιση μετά την μεταψυχροπολεμική περίοδο δεν αναφέρεται στον πλήρη απομονωτισμό αλλά στην απεμπλοκή της Αμερικής από τις πολυμερείς δεσμεύσεις.

Έχτισε μια εξωτερική πολιτική βασισμένη στα αμερικανικά συμφέροντα. Για τον λόγο αυτό ήταν πρόθυμος να συνεργαστεί ακόμη και με τη Ρωσία, ώστε να

αφανιστεί ο ισλαμικός κίνδυνος. Γνώριζε πως η συνεννόηση με την Κίνα και τη Ρωσία ως επίσης ανώτερες δυνάμεις αποτελούσε προτεραιότητα αλλά και προϋπόθεση για να υπάρχει ειρήνη και ασφάλεια (n.n, 2016). Όσον αφορά την γεωγραφική περιφέρεια νιώθοντας την άνοδο της Κίνας θέλησε να αυξήσει τη στρατιωτική δύναμη της Νοτιο-Ανατολικής Ασίας ως περιφερειακή δύναμη. (Palmer& Schreckinger, 2015).

Αυτό όμως που επιθυμούσε περισσότερο είναι η κατάρρευση του Ισλαμικού κράτους, οι σχέσεις με το Ιράν καθώς και η ασφάλεια του Ισραήλ. Στην Μέση Ανατολή, η παρούσα διοίκηση είχε να ανταπεξέλθει σε πολλά μέτωπα που επιβάρυνε το όλο έργο τους. Μιας και διοικούσαν τον διεθνή συνασπισμό εναντίον των Ισλαμιστών φρόντισαν να ενισχύσουν το Ιράκ και τη Συρία αποστέλλοντας στρατιώτες των ειδικών δυνάμεων. Πράγματι κατάφερε σε συνενόηση και με άλλες χώρες να εξαλείψουν τον κίνδυνο του Ισλαμικού κράτους. Ωστόσο το αρνητικό είναι πως από την αρχή που εξελέγη πρόεδρος επειδενώθηκαν οι σχέσεις με το Ιράν (n.n, 2016).

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως δεν ασχολήθηκε επαρκώς με την ενίσχυση του Βορειο-Ατλαντικού συμφώνου και θεωρούσε πως η Αμερική χρεώθηκε ήδη αρκετά για δαπάνες άμυνας υπενθυμίζοντας στους Ευρωπαίους πως πρέπει και εκείνοι να αναλάβουν δράση. Με την Ρωσία κράτησε μια καλή, σχετικά, σχέση λέγοντας μάλιστα πως μπορεί να αναγνωρίσει την Κριμαία ως Ρωσικό έδαφος. Ο λόγος έγκειται στο ότι επιθυμούσε να κρατήσει μια ισορροπία και να μην συνεχιστεί το ψυχρό κλίμα που είχε δημιουργηθεί τη δεύτερη τετραετία του Μπαράκ Obama με την Ουκρανική κρίση. (Τασιός, 2020).

Αναφορικά με τους διεθνείς οργανισμούς αποφασίστηκε η αποχώρηση από το συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, αφού θεωρήθηκε πως μεροληπτεί με το Ισραήλ που δέχεται παραβιάσεις από κράτη όπως η Κίνα. Η προηγούμενη κυβέρνηση είχε λάβει κάποια μέτρα για να περιορίσει την αυξημένη άνοδο της Κίνας και το ίδιο θέλησε να κάνει και ο Τραμπ λαμβάνοντας εντατικά μέτρα. Επέβαλε δασμούς ύψους 25% στο ατσάλι που εισάγεται και 10% στο αλουμίνιο (Τασιός, 2020). Η Κίνα ακολούθησε την ίδια τακτική πυροδοτώντας έναν εμπορικό πόλεμο. Μάλιστα ο Αμερικανός πρόεδρος έφτασε στο σημείο να απειλήσει πως θα διακόψει τις επενδύσεις του στην Κίνα. Και ενώ η κόντρα Πεκίνου- Ουασινγκτον συνεχιζόταν, η αντιμαχία συνεχίστηκε με το κλείσιμο του προξενείου στο Χιούστον τον Ιούλιο του 2020 και έπειτα το αντίστοιχο της Αμερικής στην Τσενγκντού. Η αρχική του σκέψη για να έρθουν κοντά δεν υπήρχε πια.

Ο «εναλλακτικός» αυτός πρόεδρος που δεν υπηρέτησε ποτέ ούτε ως στρατιωτικός ούτε και σαν πολιτικός, κατάφερε να αναδιαμορφώσει την στρατηγική της εξωτερικής πολιτικής που ακολουθούσε η Αμερική. Σηματοδότησε μια νέα οπτική, φανερά πιο ρεαλιστική που έχει στόχο όχι μόνο να αναδείξει τις ΗΠΑ αλλά και να προετοιμάσει το έδαφος και το διεθνές προσκήνιο από την ανερχόμενη Κίνα. Πολύ σημαντική είναι η δήλωση του Henry Kissinger, ο οποίος βλέπει τον Τραμπ σαν ένα απροσδόκητο άτομο που επήλθε με σκοπό να αλλάξει τακτικές και πεπραγμένα χρόνων (Kissinger, 2020). Πρέπει να συμπεριληφθεί πως είναι ο μοναδικός ηγέτης που δεν πρόσθεσε άλλον εχθρό ξεκινώντας κάποια πολεμική αναμέτρηση. Έκανε σαφή την άποψη πως για όλα δεν είναι υπεύθυνη η Αμερική, γι' αυτό και δεν αναμειγνύεται τόσο όσο παλαιότερα σε ξένες υποθέσεις. Θέτοντας τις ΗΠΑ ως πρωταρχική του μέριμνα, ακολούθησε ένα καλά στρατηγικά τοποθετημένο όραμα και ανέπτυξε μια ορθή διπλωματία.

4.6. Συνεργασία Κίνας – Ρωσίας για την ασφάλεια και άμυνα

Είναι προφανές πως η σχέση της Κίνας με τη Ρωσία μπορεί να επηρεάσει την περιφερειακή πολιτική, μιας και πρόκειται για δύο πολυπληθείς χώρες με τεράστιες εκτάσεις. Άρα, όταν αυτές οι δύο τείνουν να συνεργάζονται σχετικά με τον στρατιωτικό εξοπλισμό, δεν γίνεται να περάσει απαρατήρητο σε όλα τα υπόλοιπα κράτη και πόσο μάλλον στην Αμερική. Εμβαθύνοντας περισσότερο στη στρατηγική συνεργασίας των δύο αυτών κρατών (Ρωσία-Κίνα), αντιλαμβανόμαστε πως οι τομείς συνεργασίας, ενέργεια και στρατιωτικός εξοπλισμός, δεν είναι τυχαίοι, αφού αποτελούν τους βασικούς πυλώνες ενός σύγχρονου κράτους λαμβάνοντας υπόψη το πώς λειτουργεί η διεθνής κοινότητα σήμερα. Το 2008, με τον πόλεμο στη Γεωργία, η Ρωσία απομακρύνθηκε κατά κόρον από τις ΗΠΑ. Και ενώ την ίδια περίοδο οι σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας μοιάζουν να είναι καλές, αργότερα η ασιατική χώρα κατηγορείται για κακή διαχείριση της χρηματοοικονομικής κρίσης. Έπειτα, το 2010, η απόφαση του προέδρου Obama να πουλήσει όπλα στην Ταϊβάν, εξόργισε την Κίνα, αφού εκλήφθηκε πως προσπαθούν να εμποδίσουν την άνοδό τους (Feng, 2015).

Η Αμερικανοί διεθνολόγοι δεν διστάζουν να δείξουν τις αμφιβολίες τους και τον φόβο για την σινορωσική συνεργασία σε όποιο ελάχιστο επίπεδο κι αν βρίσκονται και

παρότι τις διαφορές που παρουσιάζουν μεταξύ τους. Θεωρούν πως οι ΗΠΑ δεν θα πρέπει να επιτρέψουν να συνεχιστεί αυτό γιατί θα επέλθει σταδιακά η πτώση της πρωτοκαθεδρίας της. Μάλιστα, στις 23 Μαρτίου του ίδιου έτους που διανύουμε οι υπουργοί εξωτερικών της Κίνας και της Ρωσίας από κοινού απέρριψαν τα επικριτικά σχόλια των αμερικάνων αξιωματούχων αναφορικά με το ιστορικό των δύο κρατών για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Όμως αντίθετα είχαν όλο το θάρρος να μιλήσουν για μια διαφορετική προσέγγιση διακυβέρνησης του κόσμου. Πρότειναν ένα δικό τους όραμα με τον Λαντον να επισημαίνει πως η τωρινή παγκόσμια τάξη πραγμάτων δεν ικανοποιείται από την ηγεσία των ΗΠΑ και πως η υφήλιος απαιτεί μια νέα προσέγγιση.

Ακόμη, είναι γεγονός πως η Κίνα εκμεταλλεύεται τον δεσμό της με τη Ρωσία για να καλύψει τα κενά στις στρατιωτικές της δυνατότητες και να επιταχύνει την υιοθέτηση καινοτόμων τεχνολογιών. Όλες αυτές οι ενέργειες λαμβάνονται ως το ότι θέλει να υπονομεύσει την παγκόσμια ηγεσία των ΗΠΑ. Ο Joe Biden που ανέλαβε πρόσφατα χρέη προέδρου οφείλει να είναι πολύ επιφυλακτικός με τις δύο χώρες, αφού οι προκλήσεις που υπάγονται πλέον στην Ουάσιγκτον από τις δύο χώρες είναι πολύ διαφορετικές αλλά ο κίνδυνος εξίσου κοντά. Η αλληλοσυμπλήρωση που επιτυγχάνει η Σινορωσική συνεργασία κρίνεται επικίνδυνη αλλά παρόλα αυτά η Ρωσία μπαίνει σε δεύτερη μοίρα, γιατί η οικονομική ανέλιξη και η παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκ μέρους της Κίνας, λαμβάνει όλη την προσοχή. Από την άλλη, οποιαδήποτε ενέργεια για την ρήξη ή αποσταθεροποίηση μιας από τις δύο δυνάμεις θα πρέπει να προμελετηθεί διπλά λόγω της εταιρικής τους σχέσης.

Με λίγα λόγια, τα ρωσικά συστήματα βοηθούν τις ικανότητες της Κίνας κυρίως όσον αφορά την αεροπορία και την άμυνα με πλοία και υποβρυχία πολέμου, τα οποία συνεισφέρουν και ενισχύουν τη θέση της Κίνας έναντι των Ηνωμένων Πολιτειών στην περιοχή του Ινδο-Ειρηνικού. Εξαιρετικά σημαντικό έγκειται και το γεγονός πως η Ρωσία και η Κίνα έχουν πραγματοποιήσει κοινές στρατιωτικές ασκήσεις, συμπεριλαμβανομένων περιπολιών στρατηγικών βομβαρδιστικών στην περιοχή του Ινδο-Ειρηνικού και ναυτικών ασκήσεων με το Ιράν στον Ινδικό ωκεανό, οι οποίες γίνονται όλο και πιο συχνές και περίπλοκες. Οι δράσεις αυτές δείχνουν στην υπόλοιπη διεθνή κοινότητα πως το Πεκίνο και η Μόσχα επιχειρούν αποκάλυπτα να αμφισβητήσουν την αμερικανική κυριαρχία εδώ (Kendall&Shullman, 2021).

Τέλος, οι δύο αυτές χώρες έχουν συνάψει μια ευρύτερη τεχνολογική συνεργασία, η οποία θα τους ενισχύσει και θα τους βοηθήσει να καινοτομούν από κοινού ταχύτερα από ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες μόνες τους (Kendall&Shullman, 2021).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Αμερική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο έμεινε η μόνη παγκόσμια δύναμη να ηγείται στο μονοπολικό πλέον διεθνές σύστημα. Ήταν υπεύθυνη για τη διαχείρισή του και η αντιμετώπισή του απαιτούσε μια νέα υψηλή στρατηγική. Έτσι, τη δεκαετία του '90, η αμερικανική εξωτερική πολιτική αμφιταλαντεύτηκε μεταξύ του Ουίλσονισμού και του Τζακσονισμού (Παπασωτηρίου, 2002,σ.516). Ο Κλίντον που στιγμάτισε τη δεκαετία αυτή με την εξωτερική πολιτική πραγματοποίησε τέσσερις σημαντικές ανθρωπιστικές επεμβάσεις που σε όλες εμφανίζεται ένα κοινό χαρακτηριστικό, δηλαδή να μην υπάρχουν αμερικανικές απώλειες (Αρβανιτόπουλος, 2006,σ.17). Η επεμβατική αυτή πολιτική σε συνδυασμό με την έκρηξη της παγκοσμιοποίησης σηματοδότησε ένα ισχυρό μήνυμα, δηλαδή πως η Αμερική μπορεί να επέμβει σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου με ακριβή όπλα που μπορούν να στοχεύσουν οποιοδήποτε σημείο (Παπασωτηρίου, 2002,σ.515).

Το 2001 με το τρομοκρατικό χτύπημα, άλλαξε τα δεδομένα μεταφέροντας στη διεθνή αρένα ένα διαφορετικό είδος πολέμου που χρειαζόταν μια διαφορετική αντιμετώπιση. Η Αμερική συνειδητοποίησε πως το μίσος για την ελευθερία, τη δημοκρατία και την παγκοσμιοποίηση γιγαντώθηκε γι' αυτό και η Αλ Κάιντα έδωσε την απάντησή της. Αμέσως πάρθηκαν μέτρα με αυστηρή επιτήρηση, ανανέωση διεθνών οργανισμών και λήψη μέτρων για την εξάλειψη της τρομοκρατίας. Έτσι, στήριξε και τα αδύναμα κράτη, ώστε να μπορούν να αμυνθούν στο φαινόμενο αυτό. Έπειτα κήρυξε τον προληπτικό πόλεμο υπό την ηγεσία Μπους στο Ιράκ και ενεπλάκη έως το τέλος της δεκαετίας και σε άλλα ξένα εδάφη προκειμένου να κρατήσει τις ισορροπίες και να επιβληθεί.

Ερχόμενος στην τελευταία δεκαετία, θα υποστήριζε κανείς πως η προσοχή δόθηκε αρχικά στη Μέση Ανατολή με τον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας, όμως έπειτα το ενδιαφέρον μετατοπίστηκε στην ανερχόμενη δύναμη, την Κίνα (Παπασωτηρίου, 2018,σ.626). Η γρήγορη οικονομική της ανέλιξη αποτελεί μια πραγματικότητα που απαιτεί μια διαφορετικού είδους στρατηγική, γιατί το ερώτημα αν θα καταφέρει να αναδυθεί ειρηνικά, παραμένει και ταλανίζει πολλούς ιστορικούς και ερευνητές. Το πώς θα αντιδράσει η Αμερική και πως θα απαντήσει η Κίνα, ακόμη κι αν διατυπώνονται κάποιες θεωρίες, παραμένουν απλές υποθέσεις (Mearsheimer, 2014,p.212). Το γεγονός,

λοιπόν της μετάβασης από ένα μονοπολικό σύστημα σε ένα πολυπολικό προβληματίζει ιδιαίτερα τους επιστήμονες.

Δεν πρέπει να προσπερνάμε όμως κάποιες γενικές αλήθειες όπως για το ότι το μονοπολικό σύστημα είναι το λιγότερο ανθεκτικό στον κόσμο (Waltz, 1979). Για την επιτυχή άσκηση μιας μακροχρόνιας ηγεμονίας στη διεθνή πολιτική βασικός κανόνας είναι ότι ο ασκών την ηγεμονία πρέπει να μοιράζει τα οφέλη στην ηγεμονική του σφαίρα. Έτσι, οι ΗΠΑ δημιούργησαν ένα ανοικτό διεθνές οικονομικό σύστημα που έφερε την ευημερία στα κράτη που συμμετείχαν (Watson, 2009). Αναζητούν, λοιπόν, την ισορροπία της ελεύθερης αγοράς και επιδιώκουν τη συμμετοχή του Τρίτου Κόσμου σε αυτήν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη Βιβλιογραφία

- Alison, G. (2017). *Destined for War: Can the United States and China Avoid Thucydides Trap?* New York: Houghton Mifflin Harcourt Books.
- Allard, K. (2002). *Somalia Operations: Lessons Learned*. University Press. 2-7
- Baker, P. (2013). *Days of Fire: Bush and Cheney at the White House*. New York: Anchor Books, 590-596
- Biddle, S. (2007). *Iraq, Afghanistan, and American Military Transformation*. Oxford, 275-282
- Feng, H. (2015). *The New Geostrategic Game: Will China and Russia Form an Alliance Against the United States?* Danish Institute for International Studies. Retrieved November 10, 2016
- Ferguson, N. (2004). *Η άνοδος και η πτώση της Αμερικανικής Αυτοκρατορίας*. Παπαζήση.
- FOTOPOULOS, T. (2002). *The global 'war' of the transnational elite*". *DEMOCRACY & NATURE: The International Journal of INCLUSIVE DEMOCRACY*.
- Friedman, G. (2009). *The next 100 years, a forecast for the 21st century*. United States: Anchor Books.
- Fritsch-Bournazel. (1992). *Europe and German Unification*.
- Galtung, J. (1986). *On the causes of terrorism and their removal*". *Department of politics Princeton University*. New Jersey. 107
- Gentry, J. (2008). *Intelligence Failure Reframed*, 48
- Goldberg, J. (2016,). *The Obama Doctrine*. *The Atlantic*. 510-522
- Graham, A. (2017). *Destined for War: Can the United States and China Avoid Thucydides Trap?* New York: Houghton Mifflin Harcourt Books.
- Gray, J. (2004). *Η Αλκάντα και η Νεωτερικότητα*. Αθήνα: Μεταίχμιο. 79
- Greenberg, D. (2016, 12 29). *Syria will Stain Obama's Legacy Forever*. *ForeignPolicy*.
- Jervis, R. (2006, Φεβρουάριος). *Reports, Politics, and Intelligence Failures: The Case of Iraq*. *The Journal of Strategic Studies*.
- Jervis, R.G. & Art, R. (2007). *International Politics: Enduring Concepts and Contemporary issues*. London: Pearson/Longman.

- Nye, J. (2005). *Soft Power, The Means to Success in world politics*. United States: Public Affairs.7-36
- Kendall, A. & Shullman, D. (2021, May 8). *Foreign Affairs (US).A Dangerous Union between China and Russia. How can the West destroy it?* Retrieved from: <https://inosmi.ru/politic/20210508/249681502.html>
- Kissinger, H. (2020). 'We are in a very, very grave period. Retrieved from <https://www.ft.com/content/926a66b0-8b49-11e8-bf9e-8771d5404543>
- Knight, A. & Egerton, F. (2012). *The Routledge Handbook of the Responsibility to Protect*. New York:Routledge
- Lewis,L. & Mayall,J. (2007). *Somalia.ΣτοM. Berdal, &S. Economides, United Nations Interventionism 1991-2004* (p.134-138). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mearsheimer, J. (2014). Απόσπασμα The tragedy of Great Power Politics. In *The tragedy of Great Power Politics*. www.Norton and Company,112-212
- Morgan, M. (2009). *The Impact of 9/11 on Politics and War: The Day that Changed Everything? ". Palgrave Macmillan,19-21*
- Moyar, M. (2016). *Leaving Behind " Leading from Behind'*. Hoover Institution-Strategica
- n.n. (2016, Σεπτεμβρίου 27). *Οι ΗΠΑ δεν μπορούν να είναι ο παγκόσμιος χωροφύλακας*. ΝέαΥόρκη.
- Ricus,T. (2014,15 Ιανουάριος). *The Future of War (II):As thw nature of war changes, the familiar dividing lines of our world are blurring across the board*, Foreign Policy
- Schreckinger, D. P. (2015, Νοεμβρίου 10). *Trump's trade views vows to declare China a currency manipulator on Day One*. Politico
- Shanker, T. (2005). *US Officials Retool Slogan for Terror War*. 2005: The New York Times.
- Stiglitz, J. (2011). *Ο θρίαμβος της απληστίας*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 281-289
- ToleLindholm, W. C.-L. (2008). *Facilities Freedom Of Religion or Belief: A Deskbook The Norwegian Centre for Human Rights,. Norway,.*
- Trump administration tightens Iran sanctions, Tehran hits back. (2016, Φεβρουαρίου 3). *Reuters*.
- Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*.
- Watson, A. (2009). *The Evolution of International Society*. Routledge.

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Kissinger, H. (2002). *ΗΠΑ, Αυτοκρατορία ή ηγετική δύναμη*, 410-416
- Heywood, A. (2013). *Διεθνείς σχέσεις και πολιτική στη παγκόσμια εποχή*. Αθήνα: Κριτική, 87
- Cassese, A. (2005). *Διεθνές δίκαιο*. (Φ. Παζαρτζή, Ed., & Γ. Σαριδάκης, Trans.) New York: Gutenberg, 367-371
- Chausovsky, E. (2019, Ιούνιος 15). Ανατροπές στο στρατηγικό τρίγωνο Ρωσίας, Κίνας και ΗΠΑ, σελ. 112
- Burns, E. (2006). *Ευρωπαϊκή Ιστορία, Ο Δυτικός Πολιτισμός: Νεότεροι Χρόνοι*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 947-948
- Baylis, J., Smith, S. & Owens, P. (2013). Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής: Μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 193-195
- Αλμπάνης, Ε. Β. (2001). *Διεθνής Επέμβαση*. Αθήνα: Libro, 108
- Ηρακλείδης, Α. (2015). *Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική*. Αθήνα: Κάλλιπος, 165-182
- Ήφαιστος, Π. (2002) *Ο Πόλεμος και τα Αίτιά του*. Αθήνα: Ποιότητα, 65
- Κουσκουβέλης, Η. (2000). *Θεωρία Διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο*. Αθήνα: Ποιότητα, 52-61
- Κουτσούκης, Α. (2008). *Το Δόγμα του προληπτικού πολέμου και ο πόλεμος του Αφγανιστάν. Διαχείριση κρίσεων ή πολεμική αναμέτρηση*. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ, 18-19
- Λιάκουρας, Π. (2009). *Η Προβληματική της απόσχισης υπό το φως των εξελίξεων στο Κόσσοβο*, 79-80
- Μπόση, Μ. (2000). *Περί του ορισμού της τρομοκρατίας*. Αθήνα: Τραυλός, 37
- Οικονόμου, Ε. & Κυριαζής, Ν. (2015). Η Πολιτική Ασφάλειας της ΕΕ σε σύγκριση με τις ΗΠΑ υπό το πρίσμα των αμυντικών τους δαπανών. Αθήνα. σελ. 19-20
- Παπαναστασίου, Έ. (2016). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Λευκωσία: Καΐλας, 15-23
- Παπασωτηρίου, Χ. (2002). *Αμερικανικό Πολιτικό σύστημα και εξωτερική Πολιτική 1945-2002*. Ποιότητα, 390- 392

- Παπασωτηρίου, Χ. (2004). *Βυζαντινή υψηλή στρατηγική 6ος-11ος αιώνας*. Αθήνα: Ποιότητα,13-26
- Παπασωτηρίου, Χ. (2013). *Η Κίνα από την ουράνια αυτοκρατορία στην ανερχόμενη υπερδύναμη του 21ου αιώνα*. Αθήνα: Ποιότητα,237
- Παπασωτηρίου, Χ. (2018). *Η Αμερικανική Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τράμπ*. Ποιότητα,514-651
- Παπασωτηρίου, Χ. (1994). *Τα Βαλκάνια μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Ρούκουνας, Ε. (2015). *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο* (2η ed.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη,107-110
- Τριανταφυλλίδου, Γ. & Γαλάνης, Γ.. (2003). *Τρομοκρατία. Νέα μορφή πολέμου*?. Αθήνα: Παπαζήση111-123
- Φακιολάς, Ε. (1999). *Ασφάλεια, στρατηγική και διαλεκτικός ρεαλισμός: Οντολογικά και Επιστημολογικά ζητήματα στη συγκρότηση μιας διαφορετικής προσέγγισης της Διεθνούς Πολιτικής*. Αθήνα: Επιθεώρηση Κοινωνικών ερευνών,80
- Χουλιάρης, Α. (1997). *Ηκατάρρευση του κράτους στην Αφρική:Ρουάντα-Λιβερία-Σομαλία*. Αθήνα: Στοχαστής
- Χουλιάρης,Α.& Πετρόπουλος,Σ. (2015). *Η Αφρική και οι Άλλοι*. Αθήνα: ΣΕΑΒ
- Χριστόπουλος, Α. (2006). *Η ραγδαία πολιτική και οικονομική άνοδος της Κίνας και οι επιπτώσεις για την παγκόσμια οικονομική και πολιτική*. Αθήνα: ELIAMEP, 5-9

Πηγές από το Διαδίκτυο

- BBC. (2002, 12 Πέμπτη). *Ο πόλεμος του τρόμου*BBCGREEK.com. Retrieved fromhttp://www.bbc.co.uk/greek/news/020912_september11thterror.shtml (πρόσβαση Μάιος, 6, 2021)
- Bunyan,R. (2017, 24 Σεπτεμβρίου). TIME. *24 years after operation Uphold Democracy,experts say the oft-Forgotten U.S. Military Intervention Still Shapes Life in Haiti*. Retrieved from time.com/5682135/haiti-military-anniversary/
- Russia, C. A. (2017). *Energy Information Administration, last modified*. Retrieved from <http://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=RUS>(πρόσβαση Απρίλιος,7,2021)

Rieff,D. (2017).*Humanitarian Intevention, Crimes of War*. Retrieved from <http://www.crimesofwar.org/azguide/humanitarian-intervention> (πρόσβαση

Ιούλιος,2,2021)

Mearsheimer,J. (25.10.2014).Can China Rise Peacefully. Retrieved from <https://nationalinterest.org/commentary/can-china-rise-peacefully-10204>

(πρόσβαση Απρίλιος ,3, 2021)

Αξιώτη, Κ. (2020, Οκτωβρίου 6). ΟΜΙΛΟΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ. *Πώς οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου άλλαξαν τον κόσμο*.

Retrieved from <https://odeth.eu/%CF%80%CF%8E%CF%82-%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-11%CE%B7%CF%82/>

(πρόσβαση Απρίλιος, 18, 2021)

Αρβανιτόπουλος, Κ. (2006). *Ευρωπαϊκές Σχέσεις*, 17 (πρόσβαση Μάιος, 4, 2021)

ΕΔΟΝ, *Η ίδρυση του ΝΑΤΟ*. (2019). Retrieved from

<https://www.edon.org.cy/index.php/dik-antilipsi/imperialismos/889-70-xronia-nato>

(πρόσβαση, Μάιος, 4, 2021)

Ηνωμένα Έθνη. (2021). Retrieved from [unric.org](https://www.unric.org) (πρόσβαση Μάρτιος, 18, 2021)